

אוסף קבלות

הגות ◊ פרשה ◊ הלכה ◊ ועוד
פרשת יתרו תשע"ח

כל המדורים – לפי סדר הא"ב

אשרי האיש – פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)

בדברי העץ יוסף שדרשו חז"ל שאברהם אבינו וצאצאיו ישלטו בכל העולמות

חז"ל (במדבר"ר פר' ב, יב) ממשילים את אברהם אבינו לעץ מושלם, שלא נותר לברכו אלא שצאצאיו יהיו כמותו (על דרך מאמר 'אילן אילן במה אברכך' הידוע). דרשו חז"ל 'כה יהיה זרעך' על מעלתם של ישראל, וביאר בעץ יוסף שבירכם שיהיו ראויים שיונהג העולם על פיהם, ככוכבים שהם מנהיגי העולם השפל, ועל דרך שנאמר (דניאל יב, ג): 'ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד'.¹

הזקדים ה' לאברהם 'ובמה יש לי לברכך?', ולדברי העץ יוסף פירושו: הרי כבר מנהיג אתה בצדקתך את כל העולמות. ובאמת כבר בראש הפרשה שבה נזכר 'כה יהיה זרעך', פרשת לך לך, כבר מוצאים אנו את דבר ה' לאברהם אבינו: 'היה ברכה' (יב, ג), 'ושם מפרש רש"י: "הברכות נתונות בידך. עד עכשיו היו בידי וכו', ומעכשיו אתה תברך את אשר תחפור". מסר אפוא הקב"ה את הנהגת העולמות בידיו של אברהם אבינו, להשית ברכה על מי שירצה. צדיק גזר – והקב"ה מקיים.²

משל בסגנון 'אילן אילן' מובא גם בתנא דבי אליהו על אברהם אבינו, ושם נדרש כך מפסוקי מזמור א' בתהלים.

עתה נבארה נא גם את דברי תנא דבי אליהו הללו בהתאם לביאורו של העץ יוסף שהכוונה במשל זה הוא על שלטונו בכל העולמות. אלו הדברים וביאורם:

"אשר פרו יתן בעתו – אלו תלמידי חכמים שירבו בורעך": שיהיו בורעך תלמידי חכמים, המשוללים לפרי שהוא החלק החשוב באילן, ולו יאה הממשלה על האילן כולו.³

"ועליו לא יבול – אלו בעלי אמונים שלא יפסוק מזרעך לעולמים" ניתן לקשר זאת להג"ל שמדובר בשלטון הצדיקים בעולמות, שהרי "ועליו לא יבול"

¹ יש לציין כי ערך מפרשים נוספים (מלבי"ם ועוד) כתבו בביאור "כה יהיה זרעך" שדימה אותם לכוכבים לא רק בכמות אלא גם באיכות, ובכך יישבו את מה שבמקום אחר דימה אותם לעפר הארץ, שמספרו מרובה ממספר הכוכבים.

² עיין שבת נטז, תענית כג. ועיין גם בראשית רבה פרשה לט, יא.

³ אף בכתובות (סב): משמע שפסוק 'ועליו לא יבול' מדבר בתלמידי חכמים, וגם הנזכר שם מורה על שלטון תלמידי החכמים על הטבע, שהתורה היא תחבשת ורטיה לדברים שלפי חכמת ידיעת הכוכבים מהווים סיבה גדולה לתחלואי הנפש, כדברי רבינו בחיי (דברים יח, י).

וזמן לצדיקים שכל מוצא פיהם יתקיים, אפילו דבר שאמרו בטעות, כשגגה שיוצא מלפני השליט, והיינו 'בעלי אמונים' – שנאמנים דבריהם שיתקיימו. ונראה להוסיף נופך על האומר בביאור לשון 'בעלי אמונים', כדלהלן: עיין במסכת שבת (קטז, ב) שאמונים' מתקשר עם 'אמן', ואולי יבואר, שכן זה ניתן לעם ישראל מצד השתמשם בפיוטיהם רק לצורך עניית 'אמן' הדברים שבקדושה, שזוכים הם שמתקדש פיהם ככלי שרת [כדברי רבינו יונה בפירושו לאבות (פ"א מ"ז)]. ולכן מוצא פיהם מתקיים! המזמור פותח במלה 'אשרי' שהיא עצמה נוטריקון 'אמן' יהא שימיה רבה...¹

וכך פירשו צדיקים (נתעם אלימלך וקדושת לוי, פ' מטות): 'לא יחל דבר – ככל היוצא מפיו יעשה' – מי שאינו מחלל דיבורו – מתקיימים דבריו, צדיק גזר והקב"ה מקיים. ונראה לרמוז עה: 'האזינו השמים ואדברו' – אם מדבר דבורי קודש שמימיים, או – ותשמע הארץ אמרי פי' – נשמעת הארץ למוצא פי. **יכול אשר יעשה יצליח – זה אברהם אבינו שהכביש הקב"ה כל מלכיו מזרח ומערב תחתיו:** שוב, שלטון בעולמות. [ומארבע סיבות נראה לבאר שהכוונה בברכה זו כוללת שגם לבניו אחריו יהיה כח שלטון כזה, ראה הערה].²

באהלה של תורה / הרב יהודה איזנשטיין, מח"ס 'מילי דטורות' אהל מועד' ואהל אבות'

"אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", מי בחר במי?

ואתם תהיו לי ממלכת פְּהִינִים וגו' קדוש (וט, ו)
אן נוסח ברכות התורה "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו".

יש להקשות, איך אנו אומרים שהקב"ה בחר בנו מכל העמים, הרי הקב"ה סיבב והציע את התורה לכל האומות וסרבו לקבלה, ורק אח"כ הציע לנו את התורה.³

¹ מארבע סיבות נראה לבאר שהכוונה בברכה זו כוללת שגם לבניו אחריו יהיה כח שלטון כזה: א. הרי הקדים לו ה': 'במה אברכך' שכבר הניך שילט בכלל העולמות, ומהו שבירכו לבסוף וכל אשר יעשה יצליח שישלט במלכיהם? ב. מהו שאמר לו ה': במה אברכך, משמע שאותו עצמו אין מה לברך כבר, הרי יש מה לברכו, שהברכה וכל אשר יעשה יצליח זו ברכה כלפי אברהם עצמו. ג. ומהו הדמיון והקשר בין מה שבירכו שיהיו צדיקים לבין הברכה שישלטו בעמים? ד. היכן יש במשמעות 'יכול אשר יעשה יצליח' שישלטו על עמים? ואם היא ברכה בעיקר על בניו מיושבות הקושיות. ביאור היישוב לקושיא הרביעית, ש'יכול אשר יעשה' מורה על הבנים, כמו שכתבו האבן עזרא והמצודות ועוד, וכדברי חז"ל (שבת לב): 'איזה הן מעשה ידיו של אדם, הוי אומר בניו ובנותיו של אדם'.²

² וראה במד"ר איכה פ"ג, א שלכאורה כבר עמד בהערה זו. ועוד יש לבאר בזה, ע"פ יסוד נפלא שכתב התפארת יעקב בהקדמתו לספרו, שהנהגה בשבת (פח, ב) מובא, שהמלאכים לא רצו שהקב"ה יתן את התורה לישראל, ואמר להם משה רבנו: למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם? תורה למנה תהא לכם? וא"כ קשה, איך הקב"ה הציע את התורה לאה"ע, הרי

המג"א (ס, ב) מביא משי"ב הספרים (שעה"כ), שכשאומר בברכת אהבה רבה 'ובנו בחרת' – יזכור מתן תורה. וכשאומר 'וקרבתנו' – יזכור מעמד הר סיני.

ויל"ע שלכאורה סדר הדברים אינו נכון, שהרי מעמד הר סיני ארע קודם מתן תורה, וכפי שאומרים "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דינו?"¹

בן הנהגה נוסח התפילה של ג' רגלים הוא: "אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו". ומבאר הגי' יצחק מלצ'אן (שיח יצחק סדר הגר"א): "אתה בחרתנו מכל העמים" – מיוחס כנגד פסח (כי "אתה בחרתנו" הוא בעת יציאת מצרים). "אהבת אותנו" – כנגד שמועות (קבלת התורה בהר סיני). "ורצית בנו" – כנגד סוכות.

ומתבאר מינה, ש"יציאת מצרים" קובע שבוחר בנו מכל העמים!²

ונמצא, שהקב"ה "בחר בנו מכל העמים" עוד קודם מעמד הר סיני, וכסדר המועדים שפסח קודם לשבעות. ומיושב היטב הסדר בברכת קריאת שמע: "ובנו בחרת מכל עם ולשון", ורק אחרי זה "וקרבתנו".³

הם לא היו בגלות מצרים. ומייסד שם, שהמלאכים לא ביקשו את לימוד התורה, רק שהקב"ה לא יתן את הבעלות על התורה (ולא לימוד ה"א") לישראל [ולכן נתנת התורה לישראל נחשב "מקח" כביכול שהקב"ה ויתר על שלון]. וגלות מצרים נצרך רק לחלק הזה, ולאח"כ אכן לא הציע הקב"ה את הבעלות. והוא "אשר בחר בנו מכל העמים" ורק לנו 'נתן לנו את תורתו'.¹

² ראה בדעת' לרמח"ל (ס"ו קמח) שכתוב: בבואם אל הר סיני נתן להם האדון ב"ה כל היקר הנמני להם להשתלם במציאתם להיות להם כח להיות משרתים אותו. ואז קירבם אליו באהבה שהוא ענין (מה שאומרים בפיוט דייני' בהגדש"פ) "קרבנו לפני הר סיני", וכך מה שאנו אומרים בכל יום "וקרבנו לשמך הגדול וגו'" והדביקים אליו באהבתו, ואז נתן להם תחילה הכח לשמור כל מצוותיו ושמשעיהם יעשו הפרי הטוב המצטרך לתיקון הבריאה כו' עכ"ד. וכתב הגר"ח (הערה 423) שמעלה זו של "קרבנו לפני הר סיני" הוא מעלה בפני עצמה קודמת למעלה 'נתן לנו את התורה'. ומז"ר הגאון הגר"ח שליט"א ביאר בכונת המג"א, ש"מעמד הר סיני" רמתן תורה" זה באותו הזמן, עפ"ד הגר"ח (סטנציל אות קמח) שביאר שהענין ב"אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה", הוא עצם המעמד וכמשי"ג (שמות כ, יז) "ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו". וכך באמת משמעות הפסוקים בפרשת ואתחנן (דברים ד, ט"א), וכמשי"ב שעה"כ: מתן תורה צריך לרמוז אותה באומרו "ובנו בחרתנו" וקרבנו מלכנו לשמך הגדול באהבה", כי ע"י התורה קרבנו לשמו הגדול, ובחר בנו מכל עם, וקבלנו אותו עלינו למלך והוא "וקרבנו מלכנו".

³ ועי' באבודרהם (מעריב של שבת) שכתוב לבאר, מדוע לא אומרים בקידוש של שבת "אשר בחר בנו מכל עם" כמו בימים טובים, ח"ל לפי שבמרה נצטוו על השבת ועדיין לא בחר בהם הקב"ה עד שנתן להם התורה, אבל כנצטוו על ימים טובים כבר נתן להם התורה ובחר בהם. ותמה ערוה"ש (רעא, כח) דא"כ גם בפסח לא נאמר "אתה בחרתנו", שהרי נפקדו על הפסח במצרים קודם מרה (וראה בתורה ד, חס). ועוד שהרי מוזמן יציאת מצרים נבחרנו כדכתיב "ולקחתיו ביום יצאתנו ממצרים" (פסחים מצה עשירה) שכתוב, שבפסח הגם שבוחר בנו ורוממנו מכל לשון, מ"מ לא היה בעצם עד מתן תורה, ולא היתה גאולה רק גוי מקרב גוי מעורבים בלשונות הגוים עד מתן תורה, שאז היה התרוממות מכל לשון ממש.

⁴ ואולי זה גם כונת המג"א, שמה שבוחר בנו טומן בתוכו מתן תורה. וראה משי"ב רמ"ד ואלו (משנה למלך פר' ואתחנן) לבאר מדוע הזכירה התורה את מ"ת קודם ליציאת מצרים, הגם שיצא"מ היתה קודמת בזמן.

לפי"ז "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו" - הם שני דברים. (א) ביציאת מצרים, "בחר בנו מכל העמים". (ב) במתן תורה, "נתן לנו את תורתו". וממילא מתבאר היטב, שמה שבחר בנו מכל העמים, לא מתבטא מצד מה שנתן לנו את תורתו, אלא הוא ענין בפני"ע, וכבר ביציאת מצרים הקב"ה בחר בנו מכל העמים.^א

ג] אלא שעלינו לבאר, מדוע חג הפסח נקבע להיות נחשב שבחר בנו אז מכל העמים, ולכאורה מן הראוי היה לומר, או שבחירת עם ישראל התחילה אצל אברהם אבינו, או במתן תורה (עי' בדרך ה' לרמח"ל ח"ד פ"ד)?

ונראה ההבנה עפ"ד הנהיגה"מ בפירושו להגדה מעשה נסים שכותב, שמכח מה שהקב"ה עשה נסים בפרהסיא ביציאת מצרים, זה גורם שמכאן ואילך יש חילול לשמו יתברך כשישראל בגלות, ומוכרח הוא לגאול אותנו.

וממילא נמצא, שיציאת מצרים גרמה שכלל ישראל כרוכים בהכרח עם הקב"ה בקשר כל ינתק, שהרי אם ישראל חוטאים ואם הם בגלות הרי זה חילול לכבודו יתברך אחרי שהוציאם בכח גדול וביד חזקה. ולפיכך יציאת מצרים היא קובעת שהקב"ה בחר בנו למצח מכל העמים.

ומובן היטב מה שמבואר בדברי חו"ל (מכילתא בשלח פ"ו) שיציאת מצרים היא לידת עם ישראל. וכפי שנאמר (יחזקאל טז, ד) "ומולדתך ביום הולדת אותך וגו'", וכרוב הגיר' צדוק הכהן (ליקוטי מאמרים) שמפורש שגאולת מצרים נקרא לידה.

לתגובות: 5322906@okmail.co.il

באר צבי / הרב צבי קריז, ראש כולל 'זר אברהם' ומג"ש בביה"נ איצקוביץ' בב"ב, מח"ס באר צבי

כיבוס בגדים במדבר

וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם (וי, ז)

יש לעיין מדוע הוצרכו לכבס בגדיהם, והלא איתא בחו"ל "מד"ר דברים ז' י"א, הווא ברש"י בפ' עקב עה"פ שמלתך לא בלתה מעליך, ח' ד', שכשהיו ישראל במדבר בגדיהם לא היו צריכים תכבוסת, לפי שענני הכבוד היו מכבסים ומגהצים להם. ובפשטות היה אפשר לומר, שהכיבוס בגדים האמור כאן היינו טהרה על ידי טבילה במקוה, כמו יצא בגדי' שבספר ויקרא. אלא שלכאורה צריך עיון, שבעד שתמיד כיבוס בגדים מתרגם האונקלוס יוצע לבשוהי', הרי שכאן כתב יחזקאל לבשוהיך, ומבואר שהכוונה כיבוס ממש, ולא טהרה במקוה.

הנראה, דהנה רש"י בסוף פרשת תזריע (ויקרא י"ג נ"ח) כתב דכל כיבוס בגדים שהן לטבילה מתורגמן ויצטבע. וממילא נראה לדייק דאין הכי נמי שהענינים היו מכבסים, אולם מכל מקום היכן שהיה חיוב או מצוה של כיבוס, היה ענין לכבס גם בעצמו. החילוק בפירוש שיש בתרגום הוא מה הסיבה לכיבוס, שכאשר הכיבוס הוא רק לצורך טבילה מתורגם ויצטבע, אולם כשהחיוב הכיבוס היה לצורך אחר ונוסף על טבילה, כגון משום כבוד או נקיות, נוכחו בפ' יתרו שנתחייבו קודם מתן תורה, בזה תרגם יחזקאל.

ועל פי זה נראה ליישב גם מה שראיתי מקשים

בפרשת בהעלותך על הפסוק וכבסו בגדיהם הטהרה' (במדבר ח' ז'), שגם שם תרגם האונקלוס יחזקאל, אף על פי שגם שם מדובר בטבילה כדכתיב והטהרה, וקשה משם על רש"י בסוף פרשת תזריע הנ"ל. ולפי מה שכתבתי נראה לומר דזה גופא קמ"ל התרגום, דגבי כיבוס הלויים, מלבד הסיבה של טהרה, היה על הבגדים עוד חיוב כיבוס גם משום כבוד. [ואף אמנם שלגבי הלויים עצמם פירש"י שם שהיה משום טומאה].

ועל פי זה יתכן להוסיף ליישב גם מה שראיתי מקשים על דברי המדרש רבה בפרשת קרח, דכתיב (במדבר ט"ז ל"ב) ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם וגו' ואת כל הרכוש. ואיתא במד"ר שם (י"ח י"ג) רבותינו אמרו אפילו היו כלים ביד הכובס היו מתגלגלין ובאין ונבלעין עמהן. עד כאן. ולכאורה צריך ביאור מדוע היו להם כלים שהיו נמצאים בבית הכובס, הרי לא הוצרכו לכיבוס שכן ענני הכבוד היו שפים ומגהצים אותם. אולם להנ"ל נחא, דהא דקרח ובניו שהיו מהלויים, הרי נצטוו לכבס בגדיהם גם בידי אדם, וכמבואר בריש פרשת בהעלותך הנ"ל, ואם כן שפיר משכחת לה שהיו בבית הכובס.

לתגובות: zvi6@neto.bezeqint.net

הדרש והנדרש / הרב חיים רוטשטיין

עמקי נפשנו - רחוק מידיעתנו

ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל אשר הצילו מיד מצרים (יח, ט)

נסה להציב מראה לנגדנו, ולשאול את עצמנו בכנות: מה אני אוהב יותר שוקולד, או שמא דף גמרא?! תפילה נרגשת, או בירה קרה ומקציפה תוך התפרקות על חוף שטוף שמש?!

אנסה לחסוך את ההתפלספות החיבטי הנפש לנוכח השאלה, ואנסה לענות בעצמי על השאלה המביכה משהו: כנראה, שאיננו יכולים בוודאות לדעת את התשובה!

את הראיה לכך, מוצאים אנו בפרשת השבוע. שהנה בפרשה נאמר יחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל, אשר הצילו מיד מצרים, והביא עי"כ רשי את דברי הגמ' (סנהדרין צד.) 'ומדרש אגדה, נעשה בשרו חרדין חרדין, מיצר על אבוד מצרים. היינו דאמרי אינשי, גיורא עד עשרה דרי לא תבוי ארמאה באפיה, ובגמ' שם כתב רש"י (ד"ה חרדין) 'שהיה מיצר מאד על מפלת מצרים'. ובהשקפה ראשונה הדבר תמוה עד למאד, והוא יתרו! יתרו שהיה כומר לעי"ז ומאס בה, ומחמת זה נידוהו, הוא שיצטער על מפלתם של רשעים, יתרו! ובפרט שהמדובר הוא במפלתה של מצרים, עמהם היה ליתרו עבר שלילי במיוחד, אחר שברח בכדי לא ליעץ לפרעה להשליך את תינוקות בני ישראל ליאור (כמבואר בסוטה יא. ובסנהדרין קו), ועתה - כאשר קוימה משאלתו הראשונה אשר עליה מסר את נפשו ובני ישראל ניצלו מיד מצרים, ומצרים קיבלו את המגיע להם בדין - יצטער על כך יתרו, הכיביד?!

אולם, המעמיק בענין יראה כי הדברים מובנים אף לפי פשטם. משום שהיסוד של גיורא עד עשרה דרי לא תבוי ארמאה באפיה' - יסוד עצום הוא בגשתנו אל מפתן עולם כוחות הנפש. יסוד זה מלמדנו שרגשות הנוגעים אל שרשי הווייתו וחיייו של האדם, כגון משפחתו מולדתו ותחביביו העיקריים, אינם ניתנים לעקירה מהנפש - כלל!!!

העדר היכולת לעקור את הנטיות הטבעיות אין בקוצר דעתו של הכותב, כמו באורכה של יריעה זו, לחזור אל שיתוי רבדי נפש האדם, ולעמוד על הגררות הכוח הנפשי המודע והתת המודע ועל

מה שביניהם, אולם הבה וניטול המחשה חיה, חיה וכואבת. מי אשר בא במגע עם ישיש של"ע לקה במחלת האלצהיימר, מכיר את התופעה היטב. אצל אנשים אלו ניתן לראות בבירור רב את המושג 'גירסא דינקותא', הם שבים לשוחח בשפת האם - אף אם עברו שנים רבות מאז שחו בה, הם מתייחסים כקיימים לקרוביהם שנספו בשואה הי"ד, ואף חיים בדמיונם אירועי ילדות נשכחים כאילו ומתרחשים הם כאן ועכשיו. ועתה תאמרו נא - האם את שלא יכלו לעשות עשרות שנים של שחכה והרגלים שונים בתכלית - היש בנמצא מה אשר ביכולתו לעקור?!

ברי הוא, כי יכול האדם לשנות את הרגליו וטבעיו, ואף את תחושותיו, תשוקותיו, רצונותיו ושאיפותיו - לפחות ברובד המודע - ואולי אף יותר מכך, אך לעקור ולשרש את נטיות החבויות ומוטמונת היטב עמוק עמוק בנגני נפשו - רק עשרה דורות יוכלו לעקור! משום שכח זה כה חזק הוא בנפשו של האדם, עד כדי כך שלמרות שניתן בהחלט להניח שהגר לא יחנך את בניו אחריו לאהבת העכו"ם, ודאי ודאי שלא בניו את בניהם אחריהם, אך על אף כן, היות וכה מוטבעת בקרבו נטיה זו, תיקלט היא - בלא מודע מן הסתם - אצל בניו, ובניו לבניהם, עד עשרה דורות! נרא למתבונן!

לרוב עומקם של כוחות הנפש אין ביכולתנו לעמוד על טיבם

האדם הראשון עלי ארץ אשר נדע כי פרסם את חלוקת רבדי הנפש בין המודע לתת המודע, הוא רבינו הגר"י סלנטר זיע"א, אשר האריך לבאר את ענין תת המודע, בכנותו אותו בלשונו 'כוחות הכהים'. ניטול איפוא מבין אמריו את הדוגמא הבאה, המוכיחה עד היכן לא ידע האדם את עמקי נפשו. וכך נאמר ב'מאמר בענין חיזוק לומדי תה"ק' להגר"ס זיע"א (אות ג') המופיע בספר 'עץ פרי', ח"ל: יודע כי הפנימיות יפעלו פעולתם על האדם יותר מהחיצונית, כאשר נראה בחוש. למשל, אם יש לו לאיש תלמיד אוהב וחיביב לו כבבת עינו ויעשה טובות עמו, ויש להאיש הזה גם כן, אמנם ישנאוהו תכלית שואה, ויראה לו בפועל שנאתו אליו. הנה קרה כאשר נפל שינה על האיש הזה ועל עפעפיו תנומה, והנה איצא מאת ה' ותאחו בבית הבן גם בבית התלמיד ושניהם בסכנה, ונעורר פתאום את האיש להחיש לעורה, להציל מן הדליקה גם הבן גם התלמיד, נראה כי ירחץ עד מהרה להציל בנו לראשונה, יען מה? יען בפנימיותו בטבע קיננה האהבה לבנו השנואי לו, יותר מאהבה שאוהב לתלמידו ע"י כוחותיו החיצונים, ולכן כאשר נעורר האיש משנתו, אשר אז גם כוחותיו החיצונים נמו שנתו, אז חיש קל יתעוררו כוחותיו הפנימיות ויתבררו ויתגברו על החיצוניות, וירחץ להציל את בנו לראשונה!

במשל זה ממחיש לעינינו הגר"ס זיע"א את עומקם הבלתי נדלה של נטיות הטבעיות של האדם, כיצד אדם אוהב לפלוגי אהבה עזה לאין שיעור ושונא לאחר שנאה יוקדת כיקוד שאול, אולם ראו זה פלא - אם רק נביט בו במתעד וברגע הנכון כגון זמן תנומתו אשר כוחות המודע אף הם ישינים ורדומים בעת זו, וברגע זה ייפול האדם לסערה קדחתנית זו - מיד תתברר לנגד עינינו האמת הצפונה, שנטיות לבבו לבנו מושרשת היא לאין ערוך מהאהבה לתלמיד!

התבוננת מעמיקה באמור, כחה יפה לחולל סערה עזה בנפש המתבונן. שכן בזאת מבין הוא אל מול אלף כוחות אדירים ונטיות נטויות בשורשים בלתי ניתנים לעקירה עליו להתמודד במלחמתו עם

^א וכך גם משתמע בוהר (ויקרא פט, ב) שאמרה זכאין אינו ישראל דקודשא ביה אתרעיהו בהו מכל עמין עכו"ם (אשריהם ישראל שהקב"ה בחר בהם מכל העמים), ומנו רחמימותא דילהון דידי בהו אורייתא דקדשו למנדע ארחא דמלכא קדישא (ומאזבתו אותם נתן להם תורת אמת לדעת דרכו של המלך הקדוש) - ומשמע שה'בחר בנו מכל העמים' לא מתבטא במה ש"נתן לנו תורת אמת", אלא גם קודם לכן כבר בחר בנו.

יצרו. דאי הוא, שאין בכך משום לייאש, שכן אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו (ע"ז ג), ולא עליו המלאכה לגמור' (אבות פ"ב משנה ט"ז), ויתירה מזו שהלא בלאו הכי (ושמא משום הכי) נאמר בגמ' (קידושין ל'): 'יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו, שנאמר (תהילים לו, לב) 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה עזרו אין יכול לו שנאמר 'אלקים לא יעזבו בידו', אך עם זאת ידוע ידע האדם מזה הם רמת סיכויי להצליח לשנות את טבעיו בלא שיעמול ויזיע מבלי אמור די, ומבלי להרבות בלימוד המוסר אשר לימודו רבותינו שמבלעדיו אין שייך להשתנות ולהתעלות כלל. ויהי, שנוכה ואבינו צורנו יישר ארחותינו, ויחננו בנתיבות רצונו, ונעשה חפצו בשלמות תמיד, אמנ!

הלכתא רבתי לשבת / הרב נחום אייזנשטיין
תלמיד מובהק להגר"ש אלישיב זצ"ל, מרא
דאתרא מעלות דפנה, דיין ומ"צ בירושלים עיה"ק

הרב שליט"א שהיה בחור"ל, ועקב כך מצ"ב דברים שמסר בשבתות תשע"ו.

בענין "זכירת מעמד הר סיני"

אנכי ה' אלקיך (שמות ב, ב). רק השמור לך ושומר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך (דברים ד, ט)
 א] הרמב"ן בהשגותיו לטה"מ (שכחת הלאוין) כותב ח"ל, המצהה השנייה שנמנענו שלא נשכח מעמד הר סיני ולא נסיר אותו מדעתנו אבל יהיו עינינו ולבנו שם כל הימים והוא אמרו יתעלה (דברים ד, ט-ט) "השמור לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב וגו'" עכ"ל.

הגם שהרמב"ם לא מונה כן בספר המצות, עכ"ז דאי יש לו לחוש לדעת הרמב"ן. ולכן עלינו לדעת מהו הענין של "זכירת מעמד הר סיני". והנה "זכירת יציאת מצרים", מוכר בתורה ובסדר הזימן פעמים רבות, אמנם "זכירת מעמד הר סיני" לא מזכירים אותו כי אם ברמז, וכמש"כ המג"א (ס, ב) שכשאומר בברכת אהבה רבה "וקרבנותו יכוין לזכור מעמד הר סיני (ומה שמזכירים במוסף של ר"ה "אתה נגלית במעמד הר סיני" זה רק בגלל הענין של פסוקי שופרות).

כפה עליהם הר כגיגת

ב] והנה בגמ' בע"ז (ב): מובא: "א"ר יוחנן מלמד שהחזירה הקב"ה הוא על כל אומה ולשון ולא קבלה עד שבא אצל ישראל וקבלה בו. אלא כך אומרים לפניו, רבש"ע כלום כפית עלינו הר כגיגת ולא קבלתה כמו שעשית לישראל! דכתיב 'ויתיצבו בתחתית ההר' ואמר רב דימי בר חמא מלמד שכפה הקב"ה הר כגיגת על ישראל ואמר להם אם אתם מקבלין את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם בו."

הטעם שכפה עליהם הר כגיגת, כותבים התוס' (שבת פח). שזה מחשש שמא יחזרו בהם. וידועים דברי המזהר"ל (גו"א שמות יט, יז) שזה מורה, שהתורה היא הכרחית לקבלה, ואם לא יקבלו התורה שמה תהא קבורתם. ואם לא היה עושה כן היו אומרים כי התורה אין הכרחית לעולם רק ברצון קבלו עליהם ואם לא הו מקבלים לא היו צריכין. לכן השי"ת היה מפתה ומרצה אותם קודם, וכאשר ראו שעיקר נתינתה על ידי כפיית ההר, היו מוכרחים לומר כי נתינתה מוכרחת שאין להם קיום וזולתה. אך יש להוסיף בזה לדברי רש"י הנפלאים בפרשת

זאת הברכה, שכותב עה"פ "הם תכו להגלך" - הם ראויים לכך, שהרי תכו עצמן לתוך תחתית ההר להגלך בסיני.

ומשמע שבני ישראל גרמו לכך, וכאילו ביקשו בעצמן שהקב"ה יכפה עליהם הר כגיגת, כדי שיהיו במצב של הכרח לקבל את התורה. הקב"ה נענה וכפה עליהם ואמר להם "ואם לאו שם תהא קבורתכם".

וא"כ למדים אנו מכאן יסוד גדול בקבלת התורה, שאדם צריך להכניס את עצמו למסגרת מחייבת לשמירה על עצמו. כגון להיות במסגרת של ישיבה וכולל, תחת השגחת ראש ישיבה ומשגיח. וכן לגור במקום תורה בתוך חיי קהילה עם רב. ולקבל על עצמו מרות להיות כפוי תחתם ו"על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל".

לימוד התורה - באימה ביראה ברתת ובזיע

ג] עוד לימוד יש, והוא מש"כ המגילת אסתר' (שכידוע מתרץ את כל המחלוקות בין הרמב"ם לרמב"ן במנין המצות). ומבאר מדוע לא מנה הרמב"ם את "מעמד הר סיני".

ח"ל, נראה לי כי מה שלא מנאה הרב הוא, לפי שגם זאת היא מצוה כוללת כל התורה כולה והוא שלא נשכח את הדברים אשר ראו עינינו דהיינו ענין התורה כולה ושנלך בדרכיה ונקיים מצותיה. וכן משמע מפירושו רש"י שם בזה הפסוק שכתב ח"ל השמר לך פן תשכח את הדברים או כשלא תשכחו אותם והטעם על אמיתתם תחשבו חכמים ונבונים, ואם תעונו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים עכ"ל. הנה שזה הלאו על קיום התורה כולה נאמרה עכ"ל.

וממילא נכלל ב"זכירת מעמד הר סיני", גם מהו צורת לימוד התורה - והיינו בקדושה וטהרה באימה וביראה. וכמו שאמרו בסוגית הגמ' בברכות (כב). על הטעם של איסור של בעל קרי בלימוד תורה - דתניא "והודעתם לבניך ולבני בניך" וכתיב בתריה "יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב", מה להלן באימה וביראה וברתת וביע אף כאן באימה וביראה וברתת וביע. מכאן אמרו הזבים כי מותרים לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים לשנות במשנה וגמרא ובהלכות ובאגדות אבל בעלי קריין אסורים.

ומבאר רש"י (שם ד"ה מכאן) שכל הטמאים מותרים בתורה שאף הם יכולים להיות באימה וברתת, אבל בעל קרי אינו אלא מתוך קלות ראש חחות הדעת.

ומבאר שאסור ללמוד תורה מתוך קלות ראש חחות הדעת. וכל זה דומיא דסיני.

וכדאי לציין מש"כ הנפש החיים (ד, ו), ח"ל: לזאת האמת שזו היא הדרך האמיתי בו, שבכל עת שיכין האדם עצמו ללמוד, ראוי לו להתיישב קודם שיתחיל עכ"פ זמן מועט ביראת ה' טהורה בטהרת הלב להתחזות על חטאתו מעומקא דליבא כדי שתהא תורתו קדושה וטהורה, ויכוין להתדבק בלמודו בו בתורה בו בהקב"ה היינו להתדבק בכל כחותיו לדבר ה' זו הלכה ובה הוא דבוק בו יתברך ממש כביכול בו.

ומוסיף (שם, ז) שראוי להאדם להכין עצמו כל עת קודם שיתחיל ללמוד להתחשב מעט עם קונו יתברך שמו בטהרת הלב ביראת ה' ולטהר מעוותותיו בהרחורי תשובה כדי שיוכל להתקשר ולהתדבק בעת עסקו בתורה הקד' בדבורו ורצונו יתברך שמו. וכך כותב גם הרמח"ל בדרך ה' (ח"ד פ"ב) ח"ל, ואמנם ההשפעה הזאת (של התורה) הנה ענינה אלוקי בו, וכיון שכן דאי שיש לו לאדם לירא ולרעד בעסקו בענין כזה שנמצא הוא ניגש לפני

אלקיו ומתעסק בהמשכת האור הגדול ממנו אליו בו. ואם הוא עושה כן - אז יהיה תלמודו מה שראוי לו להיות באמת ותימשך על ידו ההשפעה שזכרנו ויתעצם בו היקר האלוקי וימשך תיקון ההארה לכל הבריאה. אבל אם תנאי זה יחסר ממנו לא תמשך ההארה על ידו ולא יהיו דבריו אלא כשאר כל הדבורים האנושיים, הגיונו כקורא אגרת, ומחשבותיו כחושב בדברי העולם, ואדרבא לאשמה תחשב לו שקרב אל הקודש בלי מורא בו.

ומה שנוגע מאוד לדור שלנו. שגם מי שתורתו אומנותו, עם הוא עוסק בשעות הפנאי בדברים שאינם ראויים, והו סימן שלימוד התורה שלו איינו באימה ויראה בקדושה וטהרה. והיכרח של "מעמד הר סיני" אמור לחייב אותנו להבין מהו תורתנו הקדושה ולא להתנהג כך.

לתגובות: dvahalacha613@gmail.com

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי
ישיבת אור התורה - אלעד, מח"ס "ויאמר שמואל"
ושא"ס

קריאה להצלת חיי נכרים

אנכי ה' אלקיך וגו'. לא תרצח (ב, ב, ג) (ג)
 א"ר אבהו, אמר קרא: עמד וימודד ארץ ראה יותר גויס, ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח, כיון שלא קיימו, עמד והתיר ממונן לישראל. רבי יוחנן אמר, מוכא: הופיע מהר פארן, מפאוק הופיע ממונן לישראל. (בבא קמא דף לח עמוד א).
 יש לברר האם שרי לישראל להביע מחאה כנגד רציחת נכרים ע"י נכרים אחרים, כפי שראיתי שעשו כן לאחורונה. (שאלה זו נוגעת בעקופין גם לשאלה העומדת על הפרק, בנוגע להשאתם או גירושם של סודנים ואייתראים שבאו באלפיהם לארצנו הקדושה והשתקפו בה. חלקם פליטי מלחמה עקובה מדם).
 ונראה לברר אי אריך למיעבד הכי.

א] איתא בע"ז כ"ו סוע"א: "תני רבי אבהו קמיה דר' יוחנן העובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורדין, אבל המינין והמסורות והמומרים היו מורדין ולא מעלין." וכ' התוס' (ד"ה ולא) ח"ל: "וא"ת הא אמרינן במסכת סופרים (פט"ז) כשר שבכעננים הורג. ו"ל דבירושלמי קידושין מפרש דהיינו בשעת מלחמה, ומביא ראיה מ"ויקח שש מאות רכב בחור", ומהיכן היו מ"הירא את דבר ה'". ואע"פ שסתם כעננים עובדי כוכבים ומזלות הם ועוברין על שבע מצוות, מ"מ אין מורדין, דרבינהו בקרא להתיירא דכתיב 'והיה לך למס ועבורך', עכ"ל ועי' תוס' בע"ז ד' ב' ד"ה ש"מ ובברכות ז' א' ד"ה ההוא צודקי ובע"ז י"ב תת"ה דה.

והתוס' בע"ז ס"ד ב' ד"ה איזהו כ': "איזהו גר תושב בו. במסקנא קאמר דהיינו להחיותו. וא"ת הלא מיד שעבר שבע מצוות חייב מיתה, דאזהרת בני נח היא מיתתו בלא עדים והתראה. ו"ל דכל זמן שלא דנהו בית דין אינו חייב מיתה. תדע דהא אמרינן העובדי כוכבים לא מעלין ולא מורדין". והנה יש לדקדק בד' התוס' האם כוונתו לבאר דמאחר ואין חייבים מיתה בלא בית דין ע"כ אין מורדין, אך לא נחתיה לבאר אמאי אין מעלין. א"ד דכוונתם ו"ל ד"פ ג"כ אמאי אין מעלין, דכיון דסורס עברו או מצוות ב"נ ע"כ אין מעלין אותם.

המדרכי (ע"ז רמו תתיד) פירש כך: "כעני לא מעלין משום דהוי כמוליד בן לעבדת כוכבים שהוא מצילו מן המיתה".

ב] ויש לברר בזה דעת המיימוני ז"ל, דהר"מ בהלכות ע"ז (ריש פ"י) כתב: "אין כורתין ברית לעובדי ע"ז (ויש גורסים: "לשבעה אומות", ואכמ"ל]

כדי שנעשה עמון שלום וכו', ואסור לרחם עליהם, שנאמר "ולא תחנם". והרדב"ז (ח"ו סי' רמ"ז) ביאר דהרמב"ם סבר דבכלל "לא תחנם" - לא תתן להם חן" נכלל גם שלא להצילם.

ואמנם בהלכות רוצח (ד, יא) כתב הרמב"ם: "הגויים שאין בינינו ובינם מלחמה, ורועי בהמה דקה מישראל וכיוצא ב, אין מסבבים להם המיתה ואסור להצילם אם נטו למות, כגון שראוה אחד מוחן שנפל לים, אינו מעלהו. שנאמר "לא תעמוד על דם רעך" ואין זה רעך, עכ"ל.

יש להעיר בתרתי (א) דלכאור מהאי קרא ד"לא תעמוד על דם רעך" רק נילף דבעינן להציל נפשות ישראל ולא נפשות גויים, אך מהיכ"ת דחוינן מהכא דגם נאסר להצילו. (ב) יש להקדק דבהלכות ע"ז נקוט לקרא ד"לא תחנם" למילף בהא דאסור לרחם עליהם ואילו בהלכות רוצח כ' לקרא ד"לא תעמוד על דם רעך, וצ"ת.

ושמחתי לראות שקדמני בהערה זו הכנה"ג (ח"ו"מ סי' תכ"ה) דהעיר דמחוד נקוט הר"מ דאסורו מצד "לא תחנם" ומאידך נקוט דהוא משום "לא תעמוד על דם רעך", ועוד דלהטעם ד"לא תעמוד" לכאור אם רוצה להצילם אינו מחנה ע"כ. ותי' דהר"מ בהלכות ע"ז דאיידי רק בעבר"ם כ' שאזהרתם משום "לא תחנם" וממילא אסור להעלותו. אך בהלכות רוצח שמדבר בכלל בין בגויים ובין ברועי בקר, נתן בנותן טעם משום דאיידי "רעך", וחוה הטעם שייך דוקא לרועי בקר אך לגויים א"צ לזה כיון דנפקא מ"לא תחנם", וממילא הרוצח להציל רועי בקר יכול להצילם דאזהרת "לא תחנם" נאמרה רק בעבר"ם. ואמנם בס' המפתח שם ציינו לד' שו"ת בית יהודה (ו"ד סי' ד') שכ' דאסור להציל גם רועי בקר, ולפי"ז ייקשה דהייכי נילף מקרא ד"לא תעמוד" שאסור להצילם, דלכאור רק מצות הצלה אית ביה אך לא איסור, וצ"ע. ואין שו"ת בית יהודה תח"י לע"ע.

ג] והנה בע"ז כ"ו ב' אמרי' דישאל מל את העבר"ם לשום גר, לאפקוי משום מורגא דלא, ופרש"י: "לאפקוי משום מורגא. תולעת שיש לו בערלתו דלא, דאסור לרפאותו בחינם, דהא אמרין לא מעלין ולא מורדין", עכ"ל. וכן בתוס' (ד"ה לאפקוי) כתב: "כפ"ה דאסור לרפאות בחינם, אבל בשכר שרי משום איבה", עכ"ל ועי"ש. ואמנם הרמב"ן כ' דכל היכא דליל משום איבה, אפילו בשכר אסור וכדאיתא בע"ז (שם ע"א) סבר רב יוסף למימר דבשכר שרי משום איבה ואמר לו אביי דלא. והרמב"ם (ע"ז י, ב) פסק דאסור לרפאות עבר"ם אפילו בשכר, ואם היה מתירא מהן או שהיה חושש משום איבה, מרפא בשכר אבל לא בחינם. והכ"ס"מ הערה מקורו וכתב: "פשוט הוא דרפואה היינו מעלין ובפירוש אמרו בגמרא דאסור להעלותן אפילו בשכר". והגר"א ציין למחלוקת רש"י והתוס' והרמב"ן הנ"ל.

ונתקשיתי טובא, דבשלמא אי"צ כפירוש המרדכי דהאיסור להעלותן מן הבור הוא משום דמגדל בן לע"ז, א"ש אמאי אסור לרפאותן אפילו בשכר. אך לפי הרמב"ם דהאיסור הוא משום "לא תחנם", וכמש"כ שם בהלכה א' וכו"ל, א"כ אמאי אסור בשכר, והרי בע"ז כ' א' אמרי' דנילף מ"לא תחנם" דלא תתן להם מתנה של חינם, וקי"ל דבאופן שהישראל מריח ע"כ וכגון בשכנו ומכירו שרי, וכדאיתא בתוספתא סופ"ג דע"ז, ועי' שדי חמד (ח"ג עמוד 299) דכ"כ רבים מהפוסקים, וא"כ אמאי יאסר לרפאותו בשכר, וצ"ע. ושוב הראוני דכן הקשה המנ"ח (מצוה תכ"ח) ונשאר בתנימה.

והנה הזכרנו לעיל ד' הרדב"ז דהר"מ ס"ל דכן הוא פשוטה דקרא ד"לא תחנם" דהיינו שלא לרחם

עליהם ולחון אותם, ובסמ"ג (ל"ת מ"ח) כתב: "שלשה דברים למדו רז"ל מקרא ד"לא תחנם" וכו' ולשון חנינה. לכן אמר עליהם במסכת ע"ז דלא מעלין אותם מן הבור ולא מורדין, ועיקר פשוטו לא תרחם אלא תהרגם", עכ"ל. ועי' בהגהות הגר"ם. וממילא י"ל דכשם דבאיסור חנייה בקרקע הנילף מ"לא תחנם" א"א למכור לנכרי קרקע בממון, ד"ה דאין לרחם עליהם בשכר. ובס' המפתח כתבו: "ועי' דינא דחיי לאוין מ"ח ד"ה ולא, שכשמעלהו לגוי ומציל נפשו אפילו בשכר מקרי מתנת חינם". ואין הס' (שחיברו כנה"ג) תח"י, ואפשר כוונתו דתשלום על הצלת נפש עדיין מחשיבו למתנת חינם, ומפני שכל הון שבעולם לא ישוה להצלת נפש וע"כ גם בשכר אסור להתרפאות דשפיר נחשב בחינם. וא"צ כן לכאור יש לחלק בין רפואת פיקוח נפש לרפואת אבר אחד או מיחוש וכד'.

ד] והשו"ע (ו"ד קנח, א) כתב: "עובדי אלילים שאין בינינו וביניהם מלחמה וכו', אין מסבבים להם המיתה ואסור להצילם אם נטו למות, כגון שראה אחד מהם שנפל לים אינו מעלהו אפילו אם יתן לו שכר. לפיכך אין לרפאותן אפילו בשכר אם לא היכא דאיכא משום איבה". וכ' הש"ך (סק"ב): "אין מסבבין. כלומר אין מצוה להורגם אע"פ שהם עוברים על ז' מצות בני נח. ומיהו היכא דמקיימי ז' מצות בני נח משמע דאסור להורדין", ועי"ש בפוסקים (ב"י ד"מ ומהרש"ל בבאורו לסמ"ג וש"ך וט"ו ועוד) האם לא מורדין פירשו שיש איסור להורידן או שרק אין מצוה להורידם. ומ"מ חוינן מכל הני דאסור להציל גוף נכרי שאינו מקיים ז' מצות בני נח ואפי' בשכר אסור. ולפי"ז התנהגות הני ארגונים חרדיים באמריקה, שמחו בתקוף על רציחת נכרים במקומות שונים בעולם, צריכה תלמוד, שהרי גם אם יש בפרסום מכתבם משום רווח לישראל, אכתי אסור להציל נכרים. ואפשר דמשום "דרכי שלום" עשו כן ובמקום דאיכא איבה וכן מכיון שידעו שמכתבם לא יסייע מאומה להצלת הנכרים והכל ענין "חסדי ציבור" הוא וממילא שרי.

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומ"צ בעיר אלעד ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים ועוד

ביצד קיבל משה את גירות יתרו, ולא חשש שבא מחמת כבוד ישראל?

וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי הוֹצִיא יְהוָה אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם (יה, א) וברש"י: "מה שמעוה שמעו ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק."

מקור דברי רש"י בובחזים (קו, א), התם לשון הגמ': "מה שמעוה שמעו ובא ונתגייר וכו', עי"ש.

יש לעיין, היאך גייר משה את יתרו חותנו מיד אחרי קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, שמחמת שמיעתם בא יתרו להתגייר, הלא אחר קריעת ים סוף היו ישראל בדרגה גבוהה שכולם פחדו מהם, כדכתיב: "שמעו עמים ירגוון" וגו', והלא קיימא לן שאין מקבלים גרים בימות המשיח וכן כאשר ישראל נמצאים ברוב טובה וגדולה, שמא מחמת הטובה באו, ואין כוונת גירותם לשם שמים או כשיש חשש שבאו מחמת מלכות וגדולה שראו? [כדמציינו גבי קבלת גרים בימי דוד ושלמה ובימות המשיח (יבמות כד, ב)]. וראה רמב"ם (פ"ג מהל' איסורי ביאה הי"ד-טו).

ת דברי הגמרא (יבמות כ"ד ע"ב), שאין מקבלין גרים לימות המשיח, מבוארים היטב בדברי הרמב"ם (פ"ג מאיסורי הי"ד): "שהמצוה הנכונה כשיבא הגר או הגיורת להתגייר בחדיקן אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיכה לה או מפני הפחד

בא להכנס לדת, ואם איש הוא בחדיקן אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית, ואם אשה היא בחדיקן שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל", והמשיך לבאר בהל' ט"ו: "לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה, בימי דוד שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו, שכל החחר מן העבר"ם בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגייר הצדק" עכ"ל. מבואר כי הבא להתגייר, בחדיקן אחריו שמא כוונתו אינם לשם שמיים, אלא כדי לקבל ממון או כבוד או שמא מתגייר מן הפחד.

והנה, באמת אם היה יתרו בא להתגייר מיד אחר קריעת ים סוף, היה מקום לחושדו שמא אין כוונת גירותו אמיתית, שהרי מצד אחד היה פחד ישראל מוטל על כל האומות, וכדכתיב: "חיל אחו יושבי פלשת נמוגו כל יושבי כנען, תפול עליהם אימתה ופחד". הרי שסיבת הפחד, יכלה להביא גויים להתגייר ולהצטרף לישראל. זאת ועוד, כי גם כוונת ממון יכלה להיות כאן, שהרי בזו ישראל ביה גדולה מבית מצרים ונתעשרו ממנה, וא"כ הבא להצטרף לישראל, יש ממקום לחושדו כי בממון נתן עיניו.

אמנם, בדברי רש"י מבואר, כי יתרו שמע את ב' הדברים "קריעת ים סוף" ומלחמת עמלק", ונראה מדקדוק דבריו, כי סיבת ב' הדברים היא זו שהביאה אותו להתגייר. וא"כ לפי דרכנו נוכל להוסיף ולבאר, כי זה עצמו שהגיע מחמת ב' דברים אלו, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, זה עצמו היתה הסיבה שנוכח משה רבינו לדעת, כי כוונתו של יתרו רצינית להתגייר, ואכן גר צדק הוא ואינו מגיע להתגייר מסיבה כלשהיא.

שהרי אף אחר שיצאו ישראל ממצרים, והיה פחדם מוטל על כל האומות, כאשר בא עמלק נלחם בהם, נתקרב פחדם של האומות מישראל, ושוב לא פחדו מהם כל כך, וכדברי המדרש (תנחומא, כי תצא) שהמשיל את עמלק לאחד שקפץ לאמבטיה של חתחין דאע"פ שנכזה בה, הרי קיררה לכולם, ח"ל: "ורבנן אמרין קרן, הקירן לפני אחריים, אמר ר' חנינא, משל למה הדבר דומה, לאמבטי ורתחת שלא יהיה בריה יכולה לירד בתוכה, בא בן בלעל אחד קפץ וירד לתוכה, אף על פי שנכזה, הקירה לפני אחריים, אף כך כשיצאו ישראל ממצרים, ונקרע הים לפנייהם, ונשתקעו המצרים לחוכו, נפל פחדם על כל האומות, שנאמר אז נבהלו אלופי אדום, כיון שבא עמלק ונדרוג להם, אף על פי שנטל את שלו מתחת ידיהן, הקירן לפני אומות העולם" עכ"ל. נמצא כי לאחר מלחמת עמלק כבר לא היה מוטל פחדם של ישראל על האומות, ונמצא שגר שהגיע לישראל אחר אותה העת, דאי לא הגיע מפחד.

ועוד, שגם אם חשבו הגויים כי הקב"ה שעשה לישראל ניסים ומופתים גדולים, יתן להם כמ"כ שפע אדיר, הנה באותה העת נאמר על ישראל "זאתה עיף ויגע", ופרש"י שעיף מטורח הדרך ויגע בצמא. ובכל פרשת בשלח נתבאר נסיונות ישראל בעניני הגשמיים, תחילה במרה שנאמר בה "ולא יכלו לשתות מים ממרה", ואח"כ בהמשך הפרשה כאשר כאשר הגיעו לרפיידים נאמר: "זיחנו ברפיידים ואין מים לשתות העם". הרי שבאותה העת התגלה כי עם ישראל טובל גלויות במדבר, וסובל מצמא מעת לעת.

דברים אלו שהיו גלויים ליתרו, שידע כל זאת ובכל זאת בא להתגייר, מגלים ללא כל ספק כי כוונת גירותו לשם שמים היתה, לא לשם כבוד, לא מחמת פחד וגם לא משאר טובות הנאה. ולזה הדגיש רש"י כי יתרו הגיע רק אחרי: א. קריעת ים סוף. ב. מלחמת עמלק. אדם שראה את ב' הממצבים בישראל, גם

את הזמן שישראל היו בשיא מדרגתם, וגם את הזמן שהיו ברפיונם ובחולשתם, ובכ"ז בא להתגייר, אות הוא כי כוונותיו לשם שמים הם.

ומשחרי ימצאוני - מעלת עשרה הראשונים

בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס

'משחרי ימצאוני' ב"כ כל-בו במעלת עשרה

הראשונים, ומרביץ תורה באלעד

ע"י עשרה הראשונים שורה ברכת ה' בבית הכנסת, ומתברכים הם וביתם

בכל המקום אשר אָזְפִיר אֶת שְׁמִי אָבוּא אֵלֶיךָ וּבְרַכְתִּיךָ (ב, כא)

בעל הטורים כאן כתב מזה"ל: אבוא עולה עשרה, לומר שאם אמצא עשרה בבית הכנסת "אבוא אליך וברכתך" (ברכות ו, א), עכ"ל. וכ"כ ב'אורחות חיים' מלניל (תפילה סי' עה) ח"ל: טעם למה אמרו ז"ל כל דבר שבקדושה לא יהא אלא בעשרה, שנאמר "כל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך", כלומר, כל זמן שהיו שם כמנין אב"א והיינו עשרה, אבוא אליך וברכתך, עכ"ל [וכע"ז כתב בקצרה גם בספר הרקח עה"ת, עיי"ש].

ונראה המקור דבריהם בזה, הוא מהירושלמי (ברכות פ"ד ה"ד), דאיתא שם בשם רבי יוחנן דדרש מדכתיב "אשר אזכיר" ולא אשר תזכיר - מכאן שצריך אדם להתפלל במקום שהוא מיוחד לתפילה, עכ"ל. והיינו בבית הכנסת, דכיון שהוא מקום המיוחד לתפילה, ע"כ בו ראוי להתפלל ולהזכיר את שם ה'. [וכע"ז דרשו בגמ' דילן (ברכות ו, א) על הפסוק "אלהים ניצב בעדת אל" (תהלים פב, א) עיי"ש]. ואמנם בירושלמי שם (פ"ה ה"א) מקשינן, מהא דאמר רבי יוחנן גופיה שם דהמתפלל בתוך ביתו כאילו מקיפות אותו חומות של ברוח, היינו דהמתפלל בתוך ביתו שבח הוא לו, שע"ז מתפלל בכונה. ומתריצין, "כאן ביחוד כאן בציבור".

ונראה ביאורו, דאע"פ שהקב"ה מלא כל הארץ כבודו וגם הוא מצוי תמיד בביהכ"ב, מ"מ כשיש ציבור של עשרה המתפללים בביהכ"ב אז יש תוספת בהשראת השכינה, (עיין באה"ח שמות יז, ו). ורק בכה"ג שורה ברכת ה' המזכרת בפסוק הנ"ל. ומהאי טעמא אמרינן דכשאין ציבור המתפללים בביהכ"ב, עדיף ליחיד להתפלל בביתו דע"ז יבוח היטב בתפילה (ובביאורו עיין במראה"פ ובגליוני הש"ס שם, ואכהמ"ל). וא"כ כל מה שמצינו שיש מעלה בתפילה בבית הכנסת, הוא רק כשיש שם ציבור המתפללים ומזכירים שם ה' בקדיש ואיש"ר, דאז יש תוספת בהשראת השכינה וכמשי"נ, ואז המקום והאנשים מתברכים, וכמשי"כ "בכל המקום וגו' אבוא אליך וברכתך", עיי"ש.

ונמצא מבואר מדברי הירושלמי, דכל הברכה שיש בבית הכנסת ע"י השראת השכינה הרמוזה בפסוק הנ"ל, היא מכה העשרה הראשונים שהם גרמו להשראת השכינה, ומהאי טעמא רק כשיש ציבור עשרה המתפללים בביהכ"ב, אז אמרינן ליחיד שיבוא להתפלל עימיהם ויתברך בברכתם.

ולפי"ז יובנו היטב דברי הבעל הטורים, דבא להוסיף, דכל משנית - כל זה רמזו להדיא בפסוק הנ"ל "בכל המקום וכו' אבוא אליך וברכתך", ד"אבוא" עולה בגימטריא י' - ללמדנו דע"י עשרה ראשונים הקב"ה בא לביהכ"ב ומשרה את שכינתו, ואז ממילא שורה ברכתו על המקום ועל האנשים וכדכתיב "וברכתך".

★

והנה בגמ' בסוכה (נג, א) מובא, דהלל הזקן דרש על פסוק זה בזה"ל: תניא, אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן: אם

אני כאן - הכל כאן, ואם איני כאן - מי כאן. הוא היה אומר כן: למקום שאני אהב שם רגלי מוליכת אותי, אמר הקב"ה לישראל, אם אתה תבוא אל ביתי אני אבוא אל ביתך, ואם אתה לא תבוא אף אני לא אבוא - שנאמר "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך", עכ"ל הגמ' (ע"פ גירסת ה'עין יעקב').

ולפום ריהטא משמע דדרשא זו קיימא על השראת השכינה בבית המקדש, והקשה ה'ערוך לנר, דא"כ מהו לשון "ביתך" - דמשמע שיבוא לביתו של האדם, והלוא הכוונה שיבוא לבית המקדש, כמו שדורש מן הפסוק "בכל המקום אשר אזכיר את שמי". ועוד דמלשון "אם אני כאן" משמע, דביאת ישראל נובעת מביאת השכינה שבאה בתחילה, ואילו מלשון "אם תבוא אל ביתי וכו'" משמע להיפך, דביאת השכינה לאחר ביאת ישראל.^א

ואמנם לפמשנית לעיל בבאור פסוק זה, י"ל דדרשא זו דהלל הזקן קאי על בית הכנסת דהוי מקדש מעט, נואין קשר בין מימרא זו למימרא הקדמת, דמה שאמר שם "אם אני כאן" מיידי בבית המקדש ממשיך. ובא הלל הזקן ללמדנו, דע"י שאדם בא לביהכ"ב מעשרה הראשונים המביאים השכינה, חוץ ממה ששורה ע"ז ברכת ה' בביהכ"ב [ונכמשי"נ לעיל], גם שורה ברכה זו במיוחד על כאו"א מעשרה הראשונים מפני שהם הביאו השכינה, וממילא בשכח זאת גם כשיבואו אח"כ לביתם יבוא הקב"ה עימיהם וישרה שכינתו בביתם, וממילא יתמלא ביתם מברכת ה'.

והו' שאמר הקב"ה לישראל, אם אתה תבוא אל "ביתי" - והיינו בית הכנסת מעשרה הראשונים, ותגרום להזכרת שמי בעשרה ע"י קדיש וקדושה ואיש"ר, וכמשי"כ "בכל המקום אשר אזכיר את שמי", ממילא "אבוא" ע"י העשרה ראשונים לביהכ"ב ואשרה את שכינתי בתוכם. והו' שאמר "אבוא אליך" ואז - "וברכתך", ממילא הברכה תמשך גם לביתו של האדם, והיינו נמי דאמר אף אני אבוא אל "ביתך" היינו ביתו הפרטי של אדם, וכמשי"ג.

וצ"ל, דהא דאמר "ואם אתה לא תבוא אל ביתי לא אבוא אל ביתך", לא מיידי באלו שבאים לאחר עשרה הראשונים, דאע"פ שהם לא הביאו השכינה, יש להם קצת מעלה בעצם זה שבאו לבית ה' להתפלל ולהזכיר את שם ה' עם ה'עשרה, וכמשי"כ המהרש"א (ברכות מז, ב) ח"ל: הבאים אח"כ אינן עושין כלום בזה, רק מה שמתפללים עם ה'עשרה" שהביאו השכינה לשם עכ"ל. ובפרט לפמשי"כ ב'עטרת זקנים' (על השר"ע אר"ח סי' צ) בשם ה'תוצאות חיים', דאף לאחר עשרה יש להקדים לביהכ"ב, דכל המקדים הוא יותר קרוב אל שורש הקדושה ואחרונים יונקים מענפי ענפים, עכ"ד.

וממילא לפי"ז י"ל, דאף הבאים לאחר עשרה הראשונים שורה עליהם ברכת ה' במקצת, מחמת שבאו ע"פ להתפלל בביהכ"ב עם הציבור ולהזכיר שם ה', וע"י יונקים מקצת מברכת ה' שחלה במקום ע"י העשרה ראשונים, ואף אח"כ שילכו לביתם יתברך גם ביתם מברכת ה', וכמה שיותר יקדימו ביאתם לאחר עשרה הראשונים ויתקרבו יותר ל'שורש הקדושה' תגדל יותר ברכתם. [ואמנם דאי דעיקר ברכת ה' שורה על עשרה הראשונים כיון שהם הביאו השכינה וכמשי"נ, ועוד תגדל ברכתם מזה כנגד כל הבאים אחריהם וכדאמרי' בגמ']

(בברכות שם).

וצ"ל דמה דאמר "ואם אתה לא תבוא אל ביתי", מיידי באחד שאינו רגיל לבא לביהכ"ב אף לאחר שבאו כבר עשרה, וע"כ אף אם יבוא פעם אחת לביהכ"ב ואולי ישפיע קצת מברכת ה' השורה במקום, מ"מ ברכה זו לא תבוא גם אל ביתו, כיון שאינו מכבד השכינה, ואין לו כל קשר לעשרה הראשונים שהביאה. ולפי"ז מתיישב ממילא כל מאמר זה של הלל הזקן בטוטר"ד, וכמשי"נ.

★

שוב מצאתי כע"ז באבות דר"ג (פרק יב) דדרשו כן ג"כ על בית הכנסת, וזה"ל שם: הוא היה אומר, אם תבא לביתי אני אבא לביתך, למקום שלבי אהב לשם רגלי מוליכות אותי. אם תבא לביתי אבא לביתך. כיצד אלו בני אדם שמשכימים ומעריבים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, הקב"ה מברך לעולם הבא, כענין שנאמר (שמות כ, כא) "בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך", ע"כ עיי"ש. אלא ששם נראה שדרשו שאף אני אבוא אל ביתך, הכוונה שהקב"ה מברך לעוה"ב. וכן דרשו כע"ז גם במכילתא דרבי ישמעאל כאן (יתרו, פרשה יא) מזה"ל: בכל המקום וגו'. ר' אליעזר בן יעקב אומר, אם תבא לביתי, אבא לביתך, ואם לא תבא לביתי, לא אבא לביתך, מקום שלבי אהב, שם רגלי מוליכות אותי. מכאן אמרו, כל עשרה בני אדם שנכנסין לבית הכנסת, שכינה עמהם, שנאמר (תהלים פב, א) "אלהים ניצב בעדת אל", ומנין אפילו שלשה וכו' ומנין אפילו אחד, שנאמר "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך", ע"כ.

וצ"ל שבא לומר, דהמעלה הכי גדולה של השראת השכינה שעליה נאמר "אבוא אליך וברכתך", היא כשיש עשרה בביהכ"ב. אמנם גם אם אין עשרה בביהכ"ב, מ"מ יש ליחיד ללכת לביהכ"ב להתפלל שם, כיון שהקב"ה מצוי שם תמיד, וממילא עדיין שורה עליו ברכת ה' המזכרת בפסוק זה, גם בכה"ג. אכן כמובן שאין זה כמו השראת השכינה שיש בעשרה שמתפללים, שהיא דרגה הרבה יותר נעלית, מפני שע"ז יכולים לומר דברים שבקדושה כגון קדיש וקדושה וכו'. וכנ"ל.^א

ובספר 'נר מצוה' (ח"ב עמ' 11), להגאון רבי איצק טאנעליס האגדל וצ"ל^ב, כתב בביאור המכילתא ח"ל: לכן נראה, דוודאי קדושת הביהכ"ב הוא ביותר, מפני שמתפללים בו בעשרה ואומרים בו קדושה ואמן היא שמיה רבא מברך וכו', והו' מאי שבא ללמד בתחילה דלזה קרא הכתוב לביהכ"ב ה"מקום אשר אזכיר את שמי", זו האזכרה מכוון בו הקדושה שאומרים בביהכ"ב בעשרה. ולבסוף בא ללמד, שכל אחד ואחד מעשרה הראשונים נוטל שכר כולם כמבואר בשי"ס ברכות (מז, ב). ובוהו יובנו גם דברי בעל הטורים שבי מזה"ל: אבוא אליך, "אבוא" עולה עשרה, לומר שאם אמצא עשרה בבית הכנסת אבוא אליך וברכתך, עכ"ד. הכוונה, שלכל אחד מהעשרה יבוא ויברך אותו, עכ"ל עיי"ש.

לתגובות: 9335108@okmail.co.il

^א ובעיקר יסוד זה שיש דרוגת בהשראת השכינה, עיין במה שהבאנו בספרנו "ומשחרי ימצאוני" כרך ב' שער ט' 'ליקושים' ענין א'.

^ב תלמידי המהר"ם בענט, דיין בקהל עדת ישרון בעיר וויען.

^א עיי"ש ב'ערוך לנר', וכן בחת"ס בחידושי על הגמ' שם, מש"כ בזה.

^ב ושוב ראיתי כע"ז בקצרה, ב'תורה תמימה' שם, עיי"ש.

חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ

מג"ש בשיבת מיר וראש מכון דעת סופרים

גוי שסכנה למולו האם מותר לגיירו ללא "ברית מילה"

וַיַּחַד יִתְּרוֹ עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְיִשְׂרָאֵל (יח, ט)

יש לחקור, האם ברית מילה בגר ענינה כמו הטבילה ושניהם יחד פועלים טהרה בגר, לפי זה כל שאינו יכול למול יהיה די לו בטבילה בלבד. או שמילה עיקרה להפקיע שם "ערלות" מן המתגייר וללא "מילה" אינו יכול להיות יהודי על הפסוק ויחד יתרו, אמרו בגמרא (סנהדרין צד א) רב ושמואל, רב אמר: שהעביר חרב חדה על בשרו. ושם ברש"י חרב חדה - שול את עצמו ונתגייר.

יש לדון שהנה הגר כשבא להתגייר צריך הוא שלשה דברים, מילה, טבילה, וקבלת על מצוות². יש להסתפק בגוי שבא להתגייר בפני ב"ד וראו ב"ד את רצינות כוונותיו והסכימו לגיירו. שוב נתברר להם לב"ד שמחמת סיבות רפואיות סטובל המתגייר מחוסר קרישת דם אי אפשר למולו. השאלה הנשאלת האם באופן זה יהיה אפשר לגייר בקבלת מצוות וטבילה בלבד ללא הטפת דם ברית.

לכאורה יש לתלות שאלה זו בדברי התוספות (יבמות מו ע"ב ד"ה רבי) שכתבו ח"ל: מיהו אם נכרת לו כל הגיד ובה להתגייר אין דומה שמילתו מעכבתו מלהתגייר, וכתבו שם התוס' שם שבאופן זה די בקבלת מצוות וטבילה כדי להתגייר. הרי שמוכר שכל שלא שייך למולו שוב יכול הוא להתגייר בלא מילה.

בשורת שרידי אש (ח"ב סי' כב) נדרש לשאלה זו, וכתב לחלק שבאופן שנכרת הגיד הרי הוא כמו אשה שמתגיירת בטבילה ובקבלת מצוות ולכן שייך לגיירו בלא מילה, אכן במקום שהאדם הוא "בר מילה" אלא שאינו יכול למול מטעם שסכנה לו למול שוב אין הסכנה פטורת מן המילה. וכתב שאף שאנוס הוא, אין האנוס פטור אלא בישראל וכגון שמתו אחיו מחמת מילה, "אנוס רחמנא פטריה". אמנם ברית מילה בגר הוא תנאי חיובי שאינו נעשה גר בלא מילה, ולכן אין אנוס אומרים שכל שהוא אנוס יחשב אנוסו כמו שמל. לפי שכל מה שאמרו הוא רק "אנוסא לאו כמאן דעביד", וכגון שהתנה אדם עם חבירו "שאם לא אבוא" עד יום פלוני חפץ פלוני מכור לך, ונאנוס ולא יכל לבוא, שוב לא אומרים שנתקיים התנאי וחלה המכירה. לפי שקיים התנאי "לא אבוא", הוא דווקא שאוכל לבא ולא באתי, וכל שהוא אנוס אין נחשב "אי הביאה" שנתקיים התנאי שהרי היה אנוס. אכן, במקום שהתנאי הוא תנאי חיובי, "אם אבוא" תהיה מכירה. קיום התנאי הוא על ידי שיבוא בפועל, ואין "אנוסא כמאן כעביד דמי" שאין האנוס יכול לפעול את "האי ביאה כמו 'ביאה'. ולפי זה אף שגר זה אנוס כל שקיים הגירות מצריך ברית מילה כל שלא מל אין הוא יכול להתגייר בלא ברית.

מאידך, בשורת הר צבי (ו"ד סימן רכ) דן סברא להחזיר על פי מה שאמרו ביבמות (מו ע"א) בגר שטבל ולא מל, ששיטת ר"א שהרי הוא גר לפי שמצינו בנשים בשעת מתן תורה שנתגיירו בטבילה בלבד. אמנם שיטת רבי יוסי שם וכן הלכה כדבריו, שאינו גר עד שימול ויטבל, ואין למדין גוי מנשים

לפי שאין דנין "אפשר" היינו גוי שיכול למול, לבין נשים שנחשבות כ"אי אפשר".

ולפי' כתב בגר שאינו יכול למול מפני הסכנה, נקרא הוא "אי אפשר", ושוב יכול להלמד מנשים שכשם שנעשות גירות בטבילה בלבד אף הוא "שאינו יכול למול" מחמת סכנה נתיר לגיירו בלא מילה.

אמנם שם דחה סברא זו, לפי שגוי שאינו יכול למול מפני הסכנה, עצם המילה נחשב כ"אפשר", אלא שחושש הוא לסכנה, שוב נאמר שנקרא הגוי "אפשר", ולהבדיל בין אופן שנחשב "אי אפשר" במציאות, וכגון שנכרת הגיד שרק באופן זה יכול הוא להתגייר בלא מילה.

מצוות מילה בגר, ענינה "הסרת הערלות שבו", או מעשה של "טהרה"

בשורת זכר יצחק (סי' ג) דן בשאלה זו ואף הוא אסר לגייר אופן זה ומטעם נוסף, שהלכה היא בגירות שמילה קדמת לטבילה, ונחלקו הראשונים באופן שקדמה טבילה למילה אי מועילה גירותו באופן זה. דעת הנמו"י שלא מועילה הגירות ונחשב "כטובל ושרץ בידו" בכך שלא מל קודם לכן. אמנם ברמב"ן שם כתב שמועילה טבילה קודם מילה לגירות. ובזכר יצחק שם כתב שביאור פלוגתתם האם מילה ענינה "טהרה" כמו טבילה, ולפי' אין נ"מ מה קדם למה שהן המילה והן הטבילה ענינם הוא טהרה. אמנם אם נאמר שחוף מן הטהרה טעם המילה להסיר "הערלות" הוא דבר המונע בעצם הגירות, לכך כל שלא הסיר הערלה לא מועילה טבילתו ולכן נחשב כ"טובל ושרץ בידו", ועליו למול קודם שיטבל. לפי' בגוי שאסור לו למול, עצם הערלות הוא דבר המעכב בעצם הגירות, ולכן לעולם א"א לגייר כל של הסיר את ערלותו.

ראיה מפרשתינו לשאלה זו ממילת יתרו

בספר אחוניים לתורה בפרשתינו, הביא שאחד בא למין הגר"ע זצ"ל בעל האחייעור עם ספרו, ובו יצא לחדש שבאופן שסכנה לגר למול את עצמו מותר לגייר בלא מילה. והביא לו הגאון ר' זלמן סורצקין זצ"ל ראיה מפרשתינו, שבגמרא לעיל נאמר שיתרו מל את עצמו לשם גירות. ובגמרא נאמר שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא מלו את עצמם מחמת סכנה שלא היו להם רוח צפנית. ומ"מ מביאר שהגיע יתרו מל את עצמו, הרי ראיה שחובת מילה בגוי מעכבת את הגירות הגם שהיה בסכנה מחמת כך. וכתב שם שקילס הגר"ע סברא זו. ובאמת ראה ששיטתו בשורת אחיעור ח"ד סי' מה שבאופן זה אין לקבל גר בשופ"א ללא מילה ודו"ק.

ונראה שהרעיון שמאחורי פסק זה הוא, שגוי הרצה להיות יהודי, כדי להיות יהודי צריך מסירות נפש, ולכן אף שסכנה לו חייב הוא למול את עצמו. אמנם כשאדם נולד יהודי כל שסכנה לו למול פטור הוא מלמול ש"אנוס רחמניה פטריה".

יקרה מפנינים / הרב מנשה פיינבוים, מח"ס 'קרה

מפנינים' עה"ת

האם היה גר למזבח הנחושת?

מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לְךָ וְיָתְּרָה עָלָיו אֶת עֲלֵתֶיךָ וְאֶת שְׁלֵמֶיךָ אֶת צִאֲנֶךָ וְאֶת קֶבְכֶךָ (כ, כא)

ברש"י מזבח אדמה - מחובר באדמה, שלא יבנו על גבי עמודים או על גבי כיפים. דבר אחר שהיה ממלא את חלל מזבח הנחושת אדמה בשעת חנייתו, ובפרשת תרומה (כו, ד) כתב נמי ומזבח אדמה הוא מזבח הנחושת, שהיו ממלאין עפר בשעת חנייתו, ובפרשת תצוה (ל, ג) וצפית אותו זהב טהור את גו - זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם. וכן כתב הרשב"ם

(לקמן כו, ח) ובחוקני (שם) וכשישראל חונים, הם ממלאים את חלל הלחות אלו עפר, ומקריבין על אותו עפר קרבנות".

היה נראה לומר דפליגי ב' הלשונות ברש"י אי היה גג למזבח אי לאו² ומתלמד הייתי כן מנימוקי החומש לרבינו ישעיה הראשון מטראני ז"ל³ (הובאו דבריו בפני דוד אור ד) ח"ל פירש המורה שממלאין חללו אדמה בעת חנייתו. ותימה להכתיב בעת הנסיעה חשנו את המזבח (במדבר ד, יג). ואם היו משליכין את העפר מה צריך לדישן. הפי' הנכון הוא שהיה מחובר באדמה עכ"ל. וכן כתבו במושב זקנים.

הראת לדעת כי מכרח האי קשיא דמה צריך לדישן, הכריחו והפירוש הנכון הוא שהמזבח מחובר באדמה כפירוש הראשון ברש"י, ותו לא קשיא להו ולא מידי מכיון דפירוש הזה לא מלאהו בעפר ועל כרחך שעשו גג למזבח, ושפיר היו צריך לרשנו לפני שנסעו.

בפסקי תוס' כתבו מזבח הנחושת לא היה לו גג ובאר מנא ליה

הנה אמרו במסכת חגיגה (דף כו ע"א) אמר ריש לקיש אין אור של גיהנם שולטת בפרשעי ישראל, קל וחומר ממזבח הזהב. מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב כמה שנים, אין האור שולטת בו פרשעי ישראל שמלאין מצות כרמון וכו' על אחת כמה וכמה. ובתוס' (ד"ה שאין בו) כתבו, בתנחומא (תרומה יא) יש, שהיה משה מתמיה על זה אי אפשר שלא ישרף העץ, ואמר לו המקום כך דרכי באש של מעלה, אש אוכלת אש ואינו מכלה כדכתיב והסנה אינו אוכל (שמות ג, ב).

ובפסקי תוס' (שם אות לו) כתבו מזבח הנחושת לא היה לו גג, אלא מלאו בעפר, ד"ה שאני עכ"ל.

וכתב בניצוצי אור² (שם) בפסקי תוס' וכו' מציין לתוס' ד"ה שאני ואינו שם. ונראה שהוציאו זה מדאמרו בגמרא אין אור של גיהנם שולטת בפרשעי ישראל, קל וחומר "ממזבח הזהב". ולכאורה יותר היה להם לנקוט "מזבח החיצון" שכל הקרבנות נקריבים עליו, לכן העירו שבו לא היה נס לאשר לו היה לו גג כלל רק שמלאהו בעפר, ולכן נקטו מזבח הזהב שכן היה לו גג ואין עביו אלא דינר זהב, ובכל זאת לא שלט בו האש. עכ"ד.

ותרח לומר שהוציאו זאת מהגמרא מאחר ולא מצא בתוס' רמז לזה, והדברים קשים מאוד להולמם שהרי התוס' הביאו דברי התנחומא שמפורש התם

¹ נראה גם מה שכתב במעשי למלך (הלכות בית הבחירה פרק א הלכה יג ושם אות ד) במכילתא פליגי בזה תנאי דרבי ישמעאל סובר שלא יבנו על גבי כיפין, ואיסי בן עקיבא דריש מזבח אדמה שימלאנו באדמה, והנה לכאורה משמע דלאידך מאן דאמר לית ליה כלל דמזבח הנחושת היה מלא באדמה. ובאמת הא לא מצינו פלוגתא בזה. לכן נראה דגם למכילתא המאן דאמר דסבירא ליה מלא באדמה היינו דסובר כדאמרין בשמעתין בובחים (דף סא ע"ב) מאי מלא באדמה שלא יהא חלול, ועל זה בא רבי ישמעאל לחלוק דלא בעינן מלא באדמה דכשר אף בחלול, והאי דקרא ליה מזבח אדמה - היינו שיבנהו על גבי אדמה לא על גבי כיפין, אבל בזה שהיה צריך ליתן לתוכו אדמה של אדמה הוא של נחושת היה על כן דרשי דלכן קראו מזבח אדמה שמלא באדמה שלא יהא חלול, ואידך דריש שהיא מחובר באדמה.

² הלא הוא הרב המחבר תוס' ורי"ד.
³ יש מי שכתב שחיברם הרא"ש, והוא הרב המופלא מהר"י בכ"ד דוד בספרו הבהיר דברי אמת. ועתה ראינו בספר משנה לחם להגאון מהר"י יעב"ץ בסוף פסחים שכתב שחיברם הטור. ואני בעניי לא ידעתי שורש לדברים הללו. וכתב מהר"י הלוי (סימן יד דף לו ע"ד) שהוא מסתפק אם מחבר התוס' עצמם כתבם, או רב אחר שקרא התוס' ועשאם. (שם הגדולים מערכת ספריים פ-קכ).
⁴ להג"ר ראובן מרגליות ז"ל. וכן כתב גם בספרו נפש חיה א"ח סימן רכו.

² רמב"ם איסורי ביאה פי"ג ה"ד

כי "היה גג למזבח" (כמו שכתבתי לקמן), יבוא בפסקי התוס' להוכיח בדגמרא משמע דלא כהתוס', הלא כל החיבור דפסקי תוס' הוא להביא החידושים ופסקי הלכות "המוביאים בתוס'" ולא בא להקשות על דברי התוס' אתמהדה, ומה עוד שהמפרשים ביארו שקשוייתו זו היא קשויית התוס' ותירצו היפך מדבריו (הבאתי דבריהם לקמן). ובלאו הכי לא היה צריך לזה דהנה כבר כתב החידו"א בשם הגדולים (מערכת ספרים פ, קכ) דע דומנין טובא דמשכחת חידושים בפסקי התוס' דליתנהו בגופן של התוס' דקמן, והטעם שפסקי תוס' של המסכתא הדיא נתחברו על תוס' שאנן וכיצא, והתוס' שלפנינו הם תוס' טוך וכיצא, באופן שאינם פסקי תוס' שלפנינו, ואני בעניי כתבתי כן בפרטות על פסקי תוס' דמסכת סוטה, ועתה אינה ה' לדי תוס' כתב יד למסכת סוטה, והגם שהם מוטעים וחסרים, ראיתי דפסקי תוס' שבידינו בדפוס נתחברו עליהם עכ"ל.

במדרש תנחומא מצינו להדיא שהיה גג למזבח הנחושת

בפלתו (סימן מג, ה) כתב, ומדי דברי בזה אמרתי להעלות מילי מעליותא על הספר, מרגניתא קטנה לבל ישכח, ולאחר שהביא דברי הגמ' התוס' דחגיגה הני"ל כתב, ותמהו^א מה ביקשו התוס' מזה והוא דבר שיש בו סתירה לכאורה, כי מה דאין אש מכלה צפוי מזבח לא היה מחמת חיבת הקודש ומצה, רק טבע של מעלה ואפילו הסנה לא אוכל, ואם כן מה ענין זה דמצעה יגן על מדורת אש.

אמנם הדברים כפשוטם, כי ידוע על "מזבח הזהב" לא היה אש מעלה כלל, רק הכהן מכניס בבוקר ובערב מחתה גחלים והקטיר הקטורת. ואם כן איך שייך דרכו, אש של מעלה מה בעי תמן, אבל באמת מקום המדרש הוא תנחומא שנאמר שכן צריך לומר כי היה רק [אצ"ל ג'ע] על מזבח הנחושת ציפוי נחושת כעובי דינר זהב, והיה האש בו תמיד יומם ולילה, והיה משה מתמיה שלא ישרוף העץ, ואמר לו הקדוש ברוך הוא כך דרך באש של מעלה אש אוכלה אש וכו'. ואתי שפיר כי במזבח נחושת הוא מזבח העולה היה אש של מעלה.

וזן הן דברי התוס' כי קשה להם למה יליף קל וחומר "ממזבח הזהב" שלא היה גחלים רק מחתה אחת בבוקר ובערב, ולא יליף קל וחומר "ממזבח הנחושת" שהיה גם כן רק ציפוי כדינר זהב נחושת, והיה האש מתמיד יום ולילה כדכתיב אש תמיד תוקד על המזבח (ויקרא ו, ו) והמזבח הנחושת תמיד ת"פ שנים [יותר] עד בנין שלמה. ולכך כתבו התוס' דממזבח הנחושת אי אפשר להביא ראיה דבמדרש יש שהיה משה מתמיה על זה, והשיב לו כך דרכו באש וכו', ואין כאן ראיה ולא קל וחומר, ולכך יליף קל וחומר "ממזבח הזהב" שהיה גם כן כעובי דינר ולא היה שם אש של מעלה כלל, וליכא למפרך ולא קשה מידי ואתי שפיר דר"ק^א, עכ"ל.

דהנה **בפרדס יוסף** (תצוה ל, ג) לאחר שהביא דבריו כתב, ופליאה דהרי מזבח הנחושת לא היה לו גג אלא מלאו בעפר, ומצאתי בספר **נטע שעשועים** שהערה בזה וצע"ג. גם בהגהות מהרש"ם (חגיגה שם) כתב, והעירני ש"ב הרב הה"ג מו' הירץ ווייס מו"צ דק' ווילחאוויץ נ"י מרש"י סוף פרשת תצוה שלא היה לו גג ובפסקי תוס' כאן. וכתבו ליישב אכן בתנחומא מבואר כהפלתו, גם בהגהות בן אריה

(שם) ציין לדברי הפלתי וסיים ועיי' בתנחומא.

ומה שהביאם להקשות ולתרוץ כן מאחר ולא ראו שהפלתי עצמו הרגיש בזה בספרו **יערות דבש** (חלק ב דרשה 2 בהספד שנשא על גאון אחד ז"ל ב"ק"ק מיץ ח"י אב תק"ט) ולאחר שכתב מאמר הני"ל כתב להדיא, ועיין תנחומא ותמצא בפירוט שתמיהת משה לא היה "במזבח הזהב" רק "במזבח נחושת", ועיין שם ותמצא באר היטב בכל הדברים כמו שכתבתי עכ"ל.

ונעתיק את דברי התנחומא וצפית אותו נחושת (לקמן כו, ב) - אמר רבי יהודה בר שלום, אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבון העולמים, אמרת לי לעשות מזבח עצי שטים ולצפותו נחושת, ואמרת לי אש תמיד תוקד על המזבח, אין האש מעברת אותו ציפוי ושורפת את העץ^א. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, משה המדות האלו הן אצלכם, שמא אצלי, וכו' ואף מזבח העולה אף על פי שכתוב בו אש תמיד תוקד על המזבח, לא הנחושת עתיד לבער, ולא העצים נשרפין.

יש לומר שגם לדברי המדרש תנחומא עשו למזבח גג בזמן אחר

ואולי אפשר לומר (וכן ראיתי לדידי הר"ה^א רבי דוד אברהם מנדלבוים שליט"א שרמו זאת בפרדס יוסף שלו קרח אות קכב) שדברי משה רבינו ע"ה לא נאמרו מיד בצוותו ועשית את המזבח עצי שטים (לקמן כו, א) אלא אחר כן, ואת על פי דברי החוקוני הנפלאים (פרשת קרח ז, ד-ה) כי שם כתיב ויקח אלעזר הכהן את מחותנת הנחושת אשר הקריבו השרופים וירקעום ציפוי למזבח. וזכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מורע אהרן להקטיר קטורת לפני ה'. וכתב החוקוני וירקעום ציפוי למזבח - עד עתה לא היה לו גג. וזכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר - שיהא הרואה שואל, הרי כתיב מזבח אדמה תעשה לי שהיו ממלאין את חללו עפר, אם כן מה טיבו להיות לו גג מנחושת. והנשאל משיב, גג זה נעשה ממחותנת קרח ועדתו שהיו מערערין על הכהונה, וכל העם ישמעו וייראו לערער עוד, עכ"ל.

ועל פי זה יש לומר שכאשר נאמר למשה רבינו ע"ה אמור אל אלעזר בן אהרן הכהן וירם את המחותנת ... ועשו אותם רקתי פחים "ציפוי למזבח" (שם א-ב), אז מיד אמר לו להקדוש ברוך הוא אמרת לי לעשות מזבח עצי שטים "ולצפותו נחושת" וכו'. ולפי זה שוב שפיר אפשר לומר דגם התנחומא סבירא ליה דבתחילה לא היה גג למזבח דר"ק. [אי"ה גם בפרשיות הבאות נעטק בנרשא רחב זה].

לב טהור ברא לי / הרב יוחנן ריינר, מח"ס 'וטהר לבנו' עה"ת ומועדים

הקשר בין קריעת ים סוף ומלחמת עמלק לביאת יתרו למדבר

וישמע יתרו כהן מדין חתן משה (יח, א)
כתב רש"י: מזה שמעיה שמע וכו' ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. ושואלים המפרשים, מדוע נזכר בלשון 'מלחמת עמלק' ולא 'ניצחון עמלק'?
ושמא אפשר לכאור, שהרי תעלומה היתה כרוכה סביב קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, שבעת קריעת

^א כאן המקום להביא את דברי האברבנאל שהראני יידיה הר"ה^א חנוך מאיר בינקה שליט"א ח"ל (פרשת תרומה כו - א) ואמר שיהיה המזבח עצי שטים - רצוה לומר שיהיו "דפנות המזבח" מעצי שטים, "לא גגו", כי ימלאוהו עפר כמו שאמר מזבח אדמה תעשה לי "וחבת עלי" וגו'. "ואם היה המזבח מכוסה מעצי שטים היה נשרף ונשתת המזבח" כיון שאש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה. עכ"ל.

ים סוף אמרו משה ובני ישראל בשירת הים: "או נבהלו אלופי אדום, יאחזמו רעד נמנו כל ישבי כנען, תפל עליהם אימתה ופחד בגדל זרועך ידמו כאבן עד יעבר עמך ה' עד יעבר עם זו קניתי", וזה נראה לכאורה סותר עם מה שקם עמלק שהוא מאדום ובא להילחם עם ישראל?

אכן הביאור למלחמת עמלק היה, שעמלק אכן רעדו מפחד, אבל התגברו בכוחות על טבעיים על הפחד העצום ומסרו נפשם כדי לפגוע בעם ה'!

וכשיתרו שמע זאת קפץ ואמר: אם עמלק התגבר כל כך במסירות נפש לרעה, ובא להילחם נגד עם ישראל למרות שהיה בפחד נורא ומשותק כאבן דומם התעלה מעל הפחד והשיתוק ונלחם - כל שכן לטובה, מידה טובה מרובה, שאמסור נפשי ואתעלה ואתגבר על כל הקשיים! ולכן עוב הכל ובא מעיר מושב למדבר ועוב כבודו של עולם כדברי חז"ל, ומל עצמו במסירות נפש למרות שהיתה רוח צפונית (עיי' ש"ך על התורה, ותיקוני הזוהר קיח). שמע - וקם ועשה מעשה!!

אם עמלק התעלה על טבעו ועל הנבואה שידמו כאבן ובכל זאת התגבר ובא ונלחם - גם אנחנו יכולים להתעלות על נטיות לבנו הרעות, ולהתגבר על הטבע הרע שיוקד כאש בנו, ולבנות את עצמנו ולזכות את עם ישראל.

באותן הידיים ניתן לפעול לכאן ולכאן

דהנה במלחמת עמלק מצאנו שכאשר ידי משה היו מושטות כלפי למעלה עם ישראל היו מנצחים, וכשידי משה היו למטה ישראל היו מפסידים במלחמה. נלמד מכאן: אותן ידיים, אם השימוש בהן יהיה חיובי - הן תנצחנה עבורנו, ואם השימוש בהן כלפי מטה - הן תפסדנה עבורנו.

ולפי האמור זהו משקל נגד למלחמת עמלק, שעמלק הוכיח שאפשר להתגבר על כל קשי ולמסור נפש לרעה, ומשה רבינו במלחמת עמלק בהרמת ידיו חידד, כי מסירות הנפש היא כלי שיכול לשמש לכאן ולכאן, והתשובה למסירות נפשם של עמלק לרעה היא מסירות נפש נגדית, למעלה לטובה ולא למטה לרעה.

[ואכן בכדי שנשתמש לאורך שנים ארוכות בכוחות העל טבעי שיש בנו לטובה, צריכים חייבים לקבל תמיכה וחיוקים, כי כשם שהיו ידי משה כבדות והיה צריך תמיכה מאהרן חור שתמכו בדיו, כך גם אנחנו צריכים תמיכה ועידוד שנוכל להחזיק מעמד לאורך זמן בחיזוק ועבודת השם מתוך מסירות נפש וכוחות על טבעיים.]

ואכן "מלחמה לעמלק מדור דור" כי הוא הכניס בעולם את המסירות נפש לרע, ואכן בכל הדורות עד לימינו יש מלחמה נגד מסירות הנפש של היצר הרע. בעינינו ראינו שעבור חטאים אדם מסוגל להיות ער במסירות נפש עד השעות הקטנות של הלילה, ולמרות כל זאת לקום למחרת ולרוץ ולעבוד עם כל הכוחות כאילו ישן כל הלילה, ושוב בלילה הבא במקום לקרס ולישון מוקדם שוב מקבל כוחות על טבעיים ושוב נשאר ערני עד השעות הקטנות של הלילה, ושוב למחרת... למרות חוסר משוע של שעות השינה.

והתשובה שלנו היא לנהוג כך גם בלימוד התורה וקיום המצוות! האדם טוען אני אחרי יום עבודה, לא מסוגל, אני מותש!! כמה אפשר לדרוש מבן אדם!!!! ואם תראו אדם מתמיד בתורה בכל רגע, בסופר!! באוטובוס!! בתחנה!! בחתונה!! ובאיירועים ובמפגשים!! ובחדר מדרגות!! תאמרו הוא מגויס וקיצוני, אבל ב"סמרטפון" התנהגות כזו היא בסדר ומקובלת!!!!..... ממש מלחמת עמלק!!!
נחזק ונתמזק וניתמך מאחרים, שנחזק ושיחזקו

^א וביערות דבש כתב, ותמהו רבים מה רצון התוס' בזה שהעתיקו דברי תנחומא, ועל מה היה טובב כוונתם.
^ב בפתח עיניים להחידו"א (חגיגה שם) כתב, והרב פלתי פירש דברי התוס' מדנפשיה וכוון לדברי הרשב"ץ (שו"ת תשב"ץ ח"ג סימן ע)

אחרים מעמד במלחמת היצר, בכוחות מעל הטבע במסירות נפש לאורך זמן רב, ונשתמש בכל הכוחות מעל הטבע לדברי תורה וקדושה.

ביאור מהגר"י הוטנר מדוע דווקא בכיבוד אב ואם הזכיר הרמב"ם שאפילו השפילוהו ושתוק ויירא ויפחד מממה"מ שצוהו על כך?

פכד את אביך ואת אמך (כ, יב)
כתב הרמב"ם בהל' ממרים פ"ו ה"ו: "עד היכן הוא כבוד אב ואם. אפלו נטלו פיס של זוזבים שלו והשליכו בפניו לים לא יכלימם ולא יצער בפניהם ולא יכעס כנגדם אלא יקבל גורת הכתוב ושתוק. ועד היכן מוראן אפלו היה לובש בגדים חמודות וישוב בראש בפני הקהל וכן אביו ואמו וקרעו בגדיו והכדו בראשו וירקו בפניו לא יכלימם אלא ישתק ויירא ויפחד ממו"מ מלכי המלכים שצוהו בכך. שאילו מלך בשר ודם גור עליו דבר שהוא מצער יתר מזה לא היה יכול לפרסם בדבר. קל חומר למי שאמר והיה העולם כרצונו".

ובספר פחד יצחק שאל הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל, מדוע דווקא במצוות כיבוד ומורא אב ואם הזכיר הרמב"ם את הצורך לזכור שמלך מלכי המלכים מצוה על המצווה, ואם בגלל הקושי הגדול בדבר הרי יש עוד כמה וכמה מצוות שקשה מאוד לקיימן, ובדן לא הזכיר הרמב"ם כך?

ותירץ נפלא על פי דברי הרמב"ם בהלכות דעות (פ"א ה"ד) שכתב כי הדרך הישרה היא מדה בינונית כדי שיהא שלם בגופו, כיצד שמצד אחד לא יהא בעל חמה נוח לבעוט ומצד שני לא כמת שאינו מרגיש אלא בינוני, דהיינו שלא יבעוט אלא על דבר גדול שראוי לבעוט עליו כדי שלא יחזור שוב לעשות כזאת.

ולפי זה, מבאר הגאון רבי יצחק הוטנר, על מעשה חמור שעשו ההורים כמתואר, היתה חובה על הבן לבעוט על הוריו, כי אסור לאדם לשתוק על דברים חמורים בכדי שלא יהיה כמת שלא מרגיש, שהרי זה פגם בשלימות האדם כהגדרת הרמב"ם. ולכן דווקא במצווה זו סיים הרמב"ם שבכיבוד אב ואם ההבלגה היא מפני כבוד ה' וציווי על כך, ולכן אין בהבלגתו כאן פגם בשלימות האדם, אלא אדרבה, כאן שלימות האדם היא לשתוק בלי להראות אפילו סימני צער או כעס על הוריו.

לית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי

שערי תשובה' (מנצ'סט'ר)

אי"ר אמיתו! – א'הבה י'ראה ד'ביקות

פה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל (וי, ג)
בשבע שעבר הייתי צריך לצמצם מלהוסיף דברים הבאים... כי דברנו אודות השתי שלבים הראשונים, התפילין של ראש התפילין של יד, האיך שהם מכוונים לפרשת בא ופרשת בשלח. היציאת ממצרים וקריעת ים סוף. ביזת מצרים היתה הכסף - האהבה, וביזת הים היתה הזהב - היראה, כמבואר בזה"ק אשר הכסף זהב הם האהבה והיראה. והעיקר למעשה להתעורר באהבתו ויראתו מדי יום ביזמו בקשר של קיימא - ומעתה עלינו להמשיך בס"ד בהחיות המשולש שלא במהרה ינתק...

הנה לפני שנקד אתלת נציין לדבריו הנפלאים של האור החיים בקודש בביאור הפסוק הנ"ל אודות המעלות של העובד מאהבה ומיראה, והחסרונות של העובד רק באחד מהם מיראה או רק מאהבה, והאיך שצריכים לשלב שניהם יחד, ומזה ומזה אל תנח ידך.. ע"ש בדבריו היסודיים ובביאורו בפסוק.

טוב לי תורת פוך..

הנה באיזה שנים בעמדי באתרא קדישא מירון, אצל גג הציון הקדוש, באמירת תהלים בין מנחה ומעריב לקראת הדלקת באינן (אשר רק לזכור התפילות והשמחה השורר שם...! כל מי שלא ראה שמחת רשב"ו...) חנני השי"ת בביאור נפלא בפסוק (תהלים קי"ט, ע"ב) "טוב לי תורת פוך מאלפי זָהָב וכסף" בהקדם שתי הקדמות.

זה יצא ראשונה. הנה בספד"ק (ע' בבאר מים חיים בתחלת בראשית) מצינו שלפעמים נקראת החכמה על שם האל"ף בסוד הכתוב (איוב ל"ג, ל"ג) ואאלפך חכמה. וכמו כן לפעמים הבינה נקראת על שם האל"ף, על דרך דאיתא בגמ' שבת (קד). "מאי אל"ף? אלף בינה.

ועד נקדים דברי התניא (פרק ג') ח"ל "הנה השכל שבנפש המשכל" שהוא המשכיל כל דבר נקרא בשם חכמה כ"ח מ"ה וכשמוציא כחו אל הפועל שמתבונן בשכלו להבין דבר לאשורו ולעמקו מתוך איזה דבר חכמה המושכל בשכלו נקרא בינה, **והן הם אב ואם המולידות אהבת ה' ויראתו ופחדו** כי השכל שבנפש המשכלת כשמתבונן ומעמיק מאד בגדולת ה' איך הוא ממלא כל עלמין וטובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב נולדה ונתעוררה מדת יראת הרוממות במוחו ומחשבתו לירא ולהתבטש מגדולתו ית' שאין לה סוף ותכלית ופחד ה' בלבו ושוב יתלהב לבו באהבה עזה כרשפי אש בחשיקה חפיצה ותשוקה ונפש שוקקה לגדולת אין סוף ב"ה!!

לאור זאת נחזור לביאור הפסוק בס"ד - כי הרי ידוע דברי הזה"ק אשר הכנפים (תרי גרפנין) של כל תורה ותפלה לעלות לעילא הן הן האהבה והיראה. ולכן שורר דוד המלך נעים וזמירות ישראל אשר איזהו תורה הוא טוב? אותה תורה שבא מתוך אהבתו ויראתו. תורה שבא מכח החכמה והבינה שהולידו אהבה והיראה (הנמשל), ובלשון המשל היינו הכסף והזהב. "טוב לי תורת פוך - מאלפי שבא מכח השתי אלפין, האל"ף של החכמה והאל"ף של בינה, **זהב וכסף**" המוליד יראה ואהבה - האלפין של אהבה ויראה. אותה תורה יביא האדם לביקות נפלא בו ובתורתו ועלה ועשה נחת רוח גדול לפניו יתברך.

ראשי תיבות נפלא בהשם "אי"ר - (יהודי)

ומעתה נבוא להחיות המשולש... בספר אהבת חסד בפתיחה בהגיה מבואר שיש שלש עמדות - אהבה יראה ודיקות! ורמו נחמד מאד שמעתי בימי נעורי בסיום משניות של פרחי אגודת ישראל בגייטסהעד ממנה"ר הגר"א גורוויץ שליט"א ראש ישיבת בית יוסף גייטסהעד - ולפני איזה שנים ביררתי אצלו שזכרתי טוב.. וכה אמר בשם אביו הגאון ר' לייב זצ"ל בשם דורשי רשומות - אשר בשפת אידיש קוראים יהודי בשם "אי"ר, והוא ראשי תיבות א'הבה י'ראה ד'ביקות!! היינו עצם מהות יהודי!

הרי מכיון שהצענו אשר התפילין של יד כנגד הלב זכר ליציאת מצרים, לעורר בנו אהבתו, והתפילין של ראש כנגד המוח וקריעת ים סוף שנתעורר ביראתו.. וכמבואר בארוכה בפרשת בשלח - הרי לאחר שמניחים התפילין של ראש ב"קשר עליון דאורייתא", הרי כוכרין שלש כריכות על האצבע - אשר גילה לנו הראשית חכמה (שער הקדושה פ"ו - ומובא גם בשמו בשל"ה הק' דברים נפלאים) **שהרצועה (של התפילין) שאנו כורכין באצבע היא טבעת קידושין** ומבאר שם סוד הענין שכריכה זו צריך שתהיה מעומד דוגמת הזכר המקדש את האשה מעומד.. ע"ש.

הרי מקרא מלא דיבר הכתוב (ס"פ בא) אשר כל

התכלית של התפילין הוא עבור התורה"ק - והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ירך בפוך.. הרי כידוע שהראשונים מפרשים בברת אירוסין "המקדש עמו ישראל ע"י חופה וקדושין" שהיתה זאת במעמד הר סיני, והכפה עליהם הר כנגינת היתה דוגמת החופה - והדברים מבוארים בשיר השירים גדל פשטות המשל של השי"ת כנסת ישראל, דוגמת החתן והכלה.

אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ..

ולכן כאשר מניחים התפילין, באהבתו ויראתו - יום א' ויום שביעי של פסח - פרשת בא ופרשת בשלח - ואז כורכים הרצועות באצבע דוגמת הטבעת קידושין - היינו הי"ט של שבועות - פרשת יתרו - מתן תורה! הדיקות עליאה בו יתברך. ונשלם השלש עמדות של אי"ד - א'הבה יראה ד'ביקות!!! - למען תהיה תורת ד' בפוך - קוב"ה וישראל ואורייתא חד הוא! ותורה כזה הוא טוב!! - מכיון שבא מ"אלפי זהב וכסף" השני אלפים ששייכים לאהבתו ויראתו להכסף זהב!

הרי הנחת תפילין מקבלים בזה פנים חדשות לגמרי - פנימיות נפלא והתעוררות גדול, לקיים המצוה כמבואר בשו"ע לכוון בהנחתם! פשוטו כמשמעו... כוונתו.. ורחמנא ליבא בעי! מעשה הבאה לידי לימוד... בין בהנחתם ובין כאשר מתפללים ולומדים בהם.. הרי עצם ההסתכלות על "הטבעת קידושין שלנו!!" יכול להביא האדם למנוחת הנפש נפלא - לידע אשר יש לנו "בעל" גדול ועורא - ולו אנו! הרי לא לחנם אומרים בשעת שכורכים הרצועה על האצבע הפסוקים "ארשתיןך..." - פשוטו כמשמעו!

בימים ההם - פסח ושבועות, בומן הזה בקריאת פרשיות בא בשלח יתרו המעוררים את הזמן - וכמו כן בעיר אנפין מדאי יום ביזמו בבוקר בבוקר בידינו להיות אי"ד אמיתי - כמלא מובן המילה - להיות דבוק בו ובתורתו באהבתו ויראתו - אכ"ר.

ביאור הלשם יחוד לפני הנחת תפילין

ברשותכם אוסיף ואסיים בגרר נאה בתפלה הנדפס לאמר לפני ההנחת תפילין "היני מכון פהנחת תפילין לקיים מצות בוראי. שצונו להניח תפילין. פכתוב בתורתו וקשרתם לאות על ירך. והיו לטטפת בין עיניך. והם ארבע פרשיות אלו. שמע. והיה אם שמע. קדש. והיה פי יביאך. שיש בהם: (א) יחודו ואחרותו יתברך שמו בעולם. (ב) ושנוצר נסים ונפלאות שעשה עמנו בהוציאנו ממצרים. (ג) ואשר לו הפך והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו.

נמצינו למדים אשר הן הן הדברים המבוארים לעיל: (א) יחוד השם - ובאים על ידי זה לדיקות בו יתברך, כי מכירים כי אין מלבדו, וממילא אי אפשר להסיח דעת ממנו, כי כפשוטו לית אתר פני מיניה, בין בעסקינו ברוחניות ובין בעסקינו בגשמיות, הכל ממנו יתברך - ובפרט ובמיוחד ע"י לימוד התורה"ק אשר קוב"ה ואורייתא חד הוא. (ב) אהבת השם - ע"י שזוכרים הניסים ונפלאות שעשה עמנו בהוציאנו ממצרים. (ג) יראת שמים - ע"י שמתבוננים שיש לו הכח והממשלה לעשות כרצונו לגמרי, בין בעליונים בעולמות העליונים ובמלאכים שרפים חזיות הקודש, ובין בתחתונים בעלמא הדין.

ולכן אע"פ דאיתא בשו"ע (ארו"ח ל"ז, ב") "נהגו שלא להניחם כל הימים. ומ"מ צריך כל אדם ליזהר בהם להיותם עליו בשעת ק"ש ותפלה" - מ"מ כבר כתב שם המשנה ברורה (ס"ק ז') "אנשי מעשה נהגין ללמוד אחר התפלה בתפילין" - ולאור המבואר - הרי תורה כזו, באהבתו ויראתו משלים לכל ענין התפילין - נגילה ונשמחה בו! נגילה ונשמחה ב"ך

אות (טו) ח"ל² "וצריך הקורא לאחוז בה³ כאלו קבלה² מהר סיני¹ שניא' ביום הזה באו מדבר סיני ואמרין בירושלמי ביום הזה אל יהו ד"ת בעיניך כדויתגמא ישנה שהכל דשים בה אלא כדויתגמא חדשה שהכל מצפים לראותה ע"כ".

מאיר לישראל / הרב ישראל מאיר בהגרב"צ פלמן, מרבני כולל מדרש אליהו, מח"ס גבולות ישראל קונטרס השביעית (אלעד)

מאימתי צריך להכין עצמו לשבת

זכור את יום השבת לקדשו (כ, ח)

על פסוק זכור את יום השבת לקדשו ודרשו חז"ל שצריך שיזכור בכל יום ויום מימי השבוע את השבת לקדשו, ובמכילתא (יתרו פרשה ו') מכאן שצריך לזכור מאחד בשבת, שאם יתמנה לך מנה יפה תהא מתקנו לשם שבת, וכן פירש"י (שם) "זכור" - תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם נודמן לך חפץ יפה תהא ממינו לשבת.

ביצה דף ט"ז ע"א, תניא אמרו עליו על שמאי הזוקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, מצא בהמה נאה אומר זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה ופירש"י נמצא אוכלה לו כדי שתהא היפה נאכלת בשבת, דהויא לה אכילתה של הראשונה לכבוד שבת, אבל הלל הזוקן מדה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים שנאמר ברוך ה' יום יום. תניא נמי הכי ב"ש אומרים מחד שבין שבתין [מאחד בשבת תן לך לשבת הבאה], ובי"ה אומרים ברוך ה' יום יום יעמס לנו את צרכינו ועזרתנו, רש"י.

ועי' במשנה ברורה (סי' ר"ג סק"ב) שהביא ד"ז להלכה, ח"ל: כתיב בתורה זכור את יום השבת לקדשו, ודרשו ב"ש שתהא זוכרו מאחד בשבת, נודמן לך חלק יפה תהא מתקנו לשבת, ואמרו על שמאי הזוקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת היה מוצא בהמה נאה אומר זו לשבת מצא אחרת נאה הימנה אוכל הראשונה ומניח השניה על שבת נמצא שהאכילה היא כדי שתשאר היפה על שבת, אבל הלל הזוקן מדה אחרת היתה בו, שהיה אומר ברוך אדני יום יום יעמס לנו צרכנו.

² היר"ד בבי' (א"ח קלט יא).

³ עוד כתב שם האורחות חיים [בנוף הענין להחזיק את הספר תורה] ח"ל "ירושלמי א"ר יוסי בר בון כד סלקי לדיכונא לבדוכי האי מאן דמברך נקיש ומבורא דתורה בדייה שניא: לקוח את ספר התורה הזה ע"כ ובברך לא ימוש ספר התורה הזה מפניך מלמד שהיה ספר תורה בידו של יהושע שאין אומרים היה אלא למי שתופס החפץ בידו. וכושיטתם אומרים לו חוק ואמנו, ומכאן יצא המנהג לומר למטיים לקרות בתורה חזק וכן המנהג בצרפת ובפרובינציה אבל בספר א"ן אומרים אותו אלא בסיום התורה בלבד. והכל הולך אחר המנהג".

⁴ לשון הבית יוסף שם "צריך הקורא בתורה לאחוז באילו קיבלה עכשיו מהר סיני".

⁵ על האם הכונה שנמשל ליהי משה' שקבלו הלוחות, או בענין יהושע ולא כ"כ קשור למעמד הר סיני]. ובענין מה שמשנה קיבל הלוחות. כתב האר"ל (שער הכונות פ"ד), "זהם סוד שני לחות האבנים שניתנו ביום שבועות", ומצאנו כן בתרגום יונתן (שמות כ ב) ח"ל "דבריא קדמאה כד היה נפיק מן פום קודשא יהי שמיה מברך הי בויקין יהי כבדיקין יהי כשלהובין למפד דינור מן זמניה ולמפד דאישא מן שמאליה פרח וטייס באויר שמיא וזכור ומתחמני על משירתהון דישאל וזכור ומתחמק על לחוי קיימא דהון והיינו בפי' דהוי דמשה ומתהפיק דהון מן סטר לסטר ובכון צווח ואמר עמי בני ישראל אנה הוא אלהכון די פריקתי ואפיקתי יתכון פריקין מן ארעא דמצריא מבית שעבוד עברדיא: דבריא תנא כד היה נפיק מן פום קודשא יהי שמיה מברך הי בויקין יהי כבדיקין יהי כשלהובין דינור למפד דינור מן זמניה ולמפד דאישא מן שמאליה פרח וטייס באויר שמיא חזר ומתחמני על משירתהון דישאל וזכור ומתחמק על לחוי קיימא ומתהפיק דהון מן סטר לסטר ובכון היה צווח ואמר עמי בית ישראל לוי אנה לך אלהא אוזון בר מנינ'. משה מצד היותו הימנע של כלל כנסת ישראל - סי' אף פרק ג' - אכן זה מדרין 'ציבור' להפקעה ממינה וכמבואר בסוף פרק קמא דסוטה (גי) שמשא לא מת.

לב לזכור תמיד את יום השבת שאם נודמן לך חפץ יפה שתהא ממינו לשבת, והקשה הרמב"ן (שם) דלכאורה זהו מנהג שמאי אבל הלל פליג ע"ז הלכה כהלל, ותיירץ הרא"ם דרש"י מחלק בין מאכלים לחפצים, שרק במאכלים שהם מצויים נהג הלל בדרך זו אבל בחפצים וכלים שאינם מצויים כ"כ גם הוא מודה לשמאי. ומצאתי שכי"ב המאורות (הובא בקובץ קמאי שם ד"ה שלחן ח"ל: ושניהם כאחד טובים לכן לשמים, ובמקום שאין דרך שיודמן לקנות בכל יום עבדין כשמאי, אבל בעיירות גדולות שימי השוק בכל יום אפשר לסמוך על הלל, ע"כ.

אולם בראשונים מצינו דלכ"ע מוטל עליו להכין לשבת כבר מחד בשבתא, אלא דנחלקו בגדרי מצות בטחוק, והנה בהגהות מהר"י אבהו (סי' רמ"ב) ביאר במה שאמרו דהלל מידה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים, ח"ל: פירוש, שהיה בוטח בהשם שזימן לו זאת הבהמה היום שיזמן לו למחרת אחרת, וזה היה בטחוק חזק, אבל שמאי לא היה בוטח כל כך וזיה מסדר הדברים עם היות שהיה בוטח בהשם, ע"כ. ומבואר דליכא פלוגתא, אלא כל אחד כפי גדל מידת בטחונו אמר דברו. ובחידושי רבינו יונתן מלנויל (בביצה שם) כתב דטעמא דשמאי, אע"פ שהיה בוטח בהשם באמת היה מתירא שמא יגרום החטא כמו שהיה יעקב מתירא אע"פ שהבטיחו השם לפי שמא יגרום החטא, ע"כ.

העולה לדינא, שהזמן הראוי ביותר לקנות ולהכין צרכי שבת הוא ביום השישי, אך כ"ז הוא דברים שבחדיי ישיגם לקנותם ביום ו'. אך בדברים שאינו חדיי, אלא שמן הסתם ימצאם לקנותו ביום ו' הסכימו הרבה פוסקים שמי שאין בטחונו חזק כל כך שיהג כמנהג שמאי יקנו מחד בשבתא, וע"כ אם ראה בימות השבוע איזה דבר טוב שאפשר לענג בו את השבת ואינו נפסד, יקנהו לכבוד שבת, ואם ימצא אחר טוב ממנו יאכל את הראשון וישמור את הטוב לשבת. ובפרט יש להזהר בזה בדבר שאינו מצוי כל כך, שיקנהו לשבת מיד כשיודמן לו.

ממתנה נחליאל / הרב נתנאל חשאי, ר"מ ביישיבת 'תורת אבות' רכסיים

בענין אמירת נוסח "הריני כפרת משכבו" אחר מיתת אביו

כפר את אביך ואת אמך (כ, יב)
איתא בקידושין (לא): מוכרו במוטו כיצד, היה אומר דבר שמועה מפיו, לא יאמר כך אמר אבא, אלא יאמר כך אמר אבא מרי הריני כפרת משכבו, הני מילי תוך שנים עשר חדש, מכאן ואילך אומר וזכורנו לברכה לחיי העולם הבא. וכן נפסק להלכה בשו"ע (ר"מ ט).

ובעצם ביאר אמירת "הריני כפרת משכבו" כתב רש"י שם (ד"ה הריני ח"ל: "הריני כפרת משכבו. עלי יבא כל רע הראוי לבא על נפשו".

יש להקשות על דבריו מדוע צריך הן לקבל עליו כפרת אביו, הרי אף לענין הוצאת ממון נקטינן להלכה דכבוד אב משל אב, וכ"ש לקבל יסורים עבור אביו דאינו חייב בהו.

והגר"מ פיינשטיין זצ"ל ביאר דבאמת לא מועילים דבריו כלל ולא יענש על חטאי אביו, אלא חזוהו רק לשון כבוד, וכמו שאמר ריש לקיש על ר' חייא הריני כפרת ר' חייא ובניו (טוכה כ) ופירש"י שם - לשון כבוד הוא זה, וכן מצינו שר' ישמעאל אמר בני ישראל אני כפרתי (ריש פ"ב דנגעים), וביאר שם הרמב"ם בפירוש המשנה "הוא ביטוי שדרך האומר לאומר מרוב חביבה", וכן מצינו שאומרים לכהן גדול אנו כפרתיך (סנהדרין יז), ולכן יש לכן להזכיר לשון כבוד אחר מיתת אביו.

¹ והנה במה שאמרו על שמאי הזוקן ישלל ימיו' היה אוכל לכבוד שבת, מצא בהמה נאה אומר זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ויאוכל את הראשונה. פירש"י כיון שאוכל לראשונה כדי שתהא היפה נאכלת בשבת, נמצא אכילתה של הראשונה לכבוד שבת. ומבואר דאף במה שאוכל בחול מקיים מצוה דכבוד שבת, ומכאן מנייה שהכנה והטירה עצמו היו גוף המצוה ולא רק הכשר, לפיכך במה שאוכל עתה הוא מקיים מצות כבוד שבת שע"יז תהא היפה נאכלת בשבת, מקיים בזה עוד מצוה דכבוד שבת, ולא רק הכשר מצוה כדי שיהיה לו בהמה נאה יותר. ונראה דבמה שאמרו חז"ל בביצה שם דכל מונותיו של אדם קצובים לו מרה' חוץ מהוצאות וכו' שבתות ויו"ט, דבשמאי הזוקן שאף אכילתו בחול היתה לכבוד שבת, אפשר דאף הם בכלל הוצאות שבתות ויו"ט. ומצאתי שכי"ב בספר מנחת שבת (סימן ע"ב ס"ק ל"א), ע"ש.

כמבואר בשולחן ערוך (י"ד סי' ב ס"ה), וכתב החזון איש שהרבה חילונים שבימינו חשובים כתינוקות שנשבו בין הגוים, מאחר שכך חינוכו אותם, לחיות חיי הפקר בלי תורה ומצוות, ומה יעשה הנער ולא יחטא, שכך מתנהגים כל חבריו ואינם שומרים את התורה והמצוות, הם בגדר כעין תינוקות שנשבו לבין הגוים.

בפרט בזמננו, בזמן הגמרא היתה ההנהגה על פי ניסים ונפלאות, היתה השגחה גלויה של הקב"ה, היו משתמשים בבית קול, היו נשאלים באורים ותומים, האם לצאת לצבא להילחם או לא, והיתה הנהגה ניסית, הצדיקים היו מונהגים בהשגחה פרטית הנראית לכל, והמפירים את ההנהגה הזאת ומחללים את השבת, אויבי יעורר רשעים אלו הוא גדרו של עולם, ועליהם נאמר 'מורידין ולא מעלין' (עבודה זרה כו ע"ב) וכל החומרות של מחלל שבת בפרהסיא, אבל בזמנינו, זמן העלם, נכרתה האמונה מדלת העם, וההנהגה היא בהסתר פנים, ואין במעשה ההורדה גדר הפרצה, אלא הוספת הפרצה, שיהיה בעיניהם כמעשה השחתה ואלומות חס תלום, ולכן עלינו להחזירם למוטב בעבותות אהבה, עד כמה שידנו מגעת.

החזון איש נסתייע בדברי הרמב"ם (פ"ג מהלכות ממרים ה"ג) שבניהם ותלמידיהם של הצדוקים שהדיחו אותם אבותיהם, ונולדו בין הצדוקים, הרי הם כתינוקות שנשבו בין הגוים, שהרי זה כמו אנוס, ואף על פי ששמע אח"כ שהוא יהודי, וראה מנהג יהודים דתיים, חרדים לדבר ה', הרי הוא כאנוס, מאחר שגידלוהו על פי טעותם, ולפיכך ראוי להחזירם בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה. ועל כן כתב כי אנו מצווים להחיות את אותם מחללי שבת ואין בהם דין 'מורידין ולא מעלין', ועל כן אפילו מחלל שבת שנסע ברכב בשבת ונפצע בתאונת דרכים, מצוה לחלל עליו שבת ולהציל אותו, ואין בזה איסור, כי בזמנינו הם אנוסים, כך חינוכו אותם, והם גם רואים את ראשי השלטון, שרייך סוררים (עפ"י ישעיה א כג), שגם הם מחללי שבת ועוברי עבירות, ומה יעשה הנער ולא יחטא, ולכן כל זה בא להחשיב אותם כעין תינוקות שנשבו לבין הגוים.

הביא עוד החזו"א דברי ספר אהבת חסד שכתב בשם שו"ת מהרי"י מולין, שמצוה לאהוב את הרשעים בזמנינו, שכל הרשעים שבזמנינו דינם כמו קודם תוכחה, מצות 'הוכח תוכיח את עמיתך', וכן מתשובת מהר"ם מלובלין שנחשבים כאילו לא הוכיחו אותם, כי בזמנינו אין אנו יודעים להוכיח (כמבואר בערכין ט"ז ע"ב) הדינם אותם כאנוסים, ושכן כתב בהגהות מיימוניות (פ"ז מהלכות עדות). גם מן הבית יוסף ורבינו הרמ"א (י"ד סימן קיט) כתבו שבני התועים, בניהם ונכדיהם, מעשה אבותיהם בידיהם, והווי להו כתינוקות שנשבו לבין הגוים.

איסור יין נסך

יש בזה נפקא מינה גם לגבי דין איסור יין נסך, שנודע מה שכתב בספר הלכות גדולות (הל' שחיטת חולין, דף קכ"ז) שמומר לחלל שבת בפרהסיא דינו כמו גוי לכל דבר, ואם מזג מדיין לתוך כוס, כל מה ששפך לתוך הכוס נחשב ליין נסך ואסור לשותו, אלא אם כן היה היין מבושל, מפוסטר, אבל בלאו הכי אסור. וכן כתב באור זרוע (ח"א סי' שסו), משחיטתו, וכן כתב באור זרוע (ח"א סי' שסו), תשובת הרשב"א (סי' ד), הביאם הבית יוסף (שם), וכ"כ בשו"ת התשב"ץ (ח"ג סי' שיב), שו"ת הריב"ש

(סי' ד), וכן פסק בשו"ע (י"ד סי' ב ס"ה, אהע"ז סי' קכג ס"ב) שהמחלל שבת בפרהסיא דינו כעברי.

המאמינים במעשה בראשית

לפני כמאתיים שנה היה גאון אחד בגרמניה, רבי יעקב עטלינגר, וראה שהרבה יהודים בגרמניה נעשו מחללי שבת, הם הושפעו מההשכלה האחרונה, הם קראו באופן תמידי בספרים חיצוניים, וזה השפיע עליהם ונעשו חילוניים, ובספרו שו"ת בנין ציון (הדורות, סי' כג) כתב שאם המחלל שבת בפרהסיא מתפלל מדי פעם בשבת ומזכיר קדושת שבת בתפילה או בקידוש, מותר לשנות מהדין שמוג, אפילו אין היין מבושל, והסתמך על דברי רש"י (חולין ה' ע"א) שביאר הטעם שמחלל שבת בפרהסיא דינו כעברים, מפני שהוא ככופר במעשה בראשית, שכן כתוב 'זכור את יום השבת לקדשו', 'כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וגו' וביום השביעי שבת וינפש', הכתוב הורה לנו שענין שמירת השבת הוא שורש האמונה בהקב"ה, לדעת שהעולם מחדש על ידי אדון הכל. והקדמת המשנה ברורה להלכות שבת הרחיב את הדברים בטוב טעם.

ומבאר הגאון רבי יעקב עטלינגר שכל זה שייך כאשר אינו מתפלל כלל ופורק עול לגמרי, אבל אם מתפלל מדי פעם ומזכיר קדושת שבת בתפילה או בקידוש, מזכיר 'זכור למעשה בראשית' וחותר 'מקדש השבת', דבר זה מוכיח שהוא מאמין בקדושת השבת, שהוא מאמין במי שאמר והיה העולם, אלא שיצר תקפו, ותאוות לבו נתת לו, לפיכך אין דינו כעברים לכל דבר. וכמה גדולי תורה בדורות האחרונים הסכימו עמו לדינא שבכהאי גוונא אין המחלל שבת עושה יין נסך בנגיעתו, כך כתב בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' כה), שו"ת בית יצחק (שמעלקיס, ח"ב י"ד ק"א סי' כג, אהע"ז ח"ב סי' סה), שו"ת מהרש"ם (ח"א סי' קכא, ועי' ברע"ת תורה י"ד סי' ב), שו"ת אגרות משה (א"ח ח"ג סי' כב, ועיין ח"א סי' לג), ויעיין בשו"ת יביע אומר ח"א י"ד סי' א, ח"ב י"ד סי' יז].

אולם אין הדבר מוסכם על הכל, וישנם חולקים בזה. הגאון הרב ואונר זצ"ל בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' כ, ח"ב סי' נא, נג ועקב, ח"ז סי' יט, ח"ט סי' קצח) כתב שהרבה מהחילוניים של ימינו (אם כי לא כולם) דינם ככופרים ואין להעלותם לספר תורה בשום אופן, כי הרי הם רואים את מעשי הדתיים ואינם מתבוננים מה זה, למה כך נוהגים הדתיים, והם אינם חוזרים בתשובה, ולא ניתן להגידם כתינוק שנשבה. ויתירה מכך כתב הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ב סי' נ ונא) שחילוני העולה לספר תורה ומברך 'אשר בחר בנו', אין עונים אחריו אמון, כי ברכתו דברים בעלמא, כי אינו מאמין. וכתב כן על הרפורמים, אלה שאינם מאמינים כלל בשום דבר, אבל חילוני של זמנינו אף הוא כתב (א"ח ח"ג סי' יב, כא, כב) כי מסתמכים אנו על דברי הפוסקים שכתבו כי דינם כתינוק שנשבה.

לקרב ולא לרחק

יש עוד נפק"מ, מלבד לענין יין נסך. ותחילה יש לדעת שאף לדעת האוסרים - חילוני של זמנינו המקדש אשה, הרי היא מקדשת, ש"ישראל אף על פי שחטא - ישראל הוא" (סנהדרין מ"ד ע"א), והשאלה היא לגבי צירופו למנין בתפילה (ועיין בשו"ת אגרות משה א"ח ח"א סי' כג, ח"ב סי' יט), לענין עדות בקידושין על ידי מחלל שבת, האם פוסל את הקידושין (עיין בשו"ת אגרות משה אהע"ז ח"א סי' פב ענף יא), ופעמים שניתן לצרף סברא זו לענין

ממורות, וכן נפק"מ לענין כיבוד אב ואם מחללי שבת בפרהסיא. יש בזה אריכות בלקות יוסף (הל' קידוש, מזהיר תשע"א, סי' רעב עמ' תרנט, הל' כיבוד אב ואם פ"ז ס"ט). ומסקנת הדברים שמחללי שבת בפרהסיא שבימינו, רובם ככולם, יש לקרובם ולא להרחיקם, ואם הגיעו לבית הכנסת מותר לתת להעלותם לתורה, אבל אינם יכולים להצטרף להיות בכלל מנין שבעה עולים, אלא יעלו לתורה בנוסף למנין שבעה עולים יראי שמים.

עליה לתורה וקידוש בבית הכנסת

ואם הורו נפטרו אפשר לעודדו לכך שיבוא לבית הכנסת לומר קידוש, אבל אם רוצה להיות שליח ציבור יש להסביר לו בנחת, שכל עוד שהוא מחלל שבת, לפי ההלכה אינו יכול להיות שליח ציבור, לא בשבת ולא בחול, ואם מקבל על עצמו להפסיק לחלל את השבת בפרהסיא מותר להעלותו להיות שליח ציבור.

ואת כל זה יעשו בהסברה נאותה, שלא להרויח יותר, ואדרבה, הנסיון הוכיח שכאשר מסבירים להם בטוב טעם, בנחת, בלי כעס, ומראים להם פנים - מפלס השנאה לדת יורד, והם מתקרבים ומבקשים לדעת מה זה התורה, מה זה המצוות, מה הם המנהגים של הדתיים, ורוקרים את זה הרבה מאד חוזרים בתשובה, ולכן השיטה היא כיום לקרב ולא לרחק.

כיבוד הורים מחללי שבת

וגם אם ההורים מחללים שבת, מצוה על בניהם לכבדם, לקיים בהם מצוות כיבוד אב ואם, לשמוע בקולם בכל מה מבקשים לצרכם. אולם אם מבקשים לעשות איסור, אין לשמוע להם, וייתיעץ עם רב כיצד לעשות זאת, להסביר להם בכבוד שבוה אינו רשאי לשמוע בקולם, שגם האב וגם הבן מחוייבים בכבודו של הקב"ה ולשמוע בקולו, אבל בסתם בקשה חייב לכבדם. וכן כשרואה את אביו או אמו נכנסים לחדר, אפילו מרחק גדול של מאתיים וחמישים מטר, צריך לעמוד מלא קומתו, ולא לשבת עד שיגיע למקומו וישב. וזה קידוש ה'.

אמנם ישנם כאלו אפיקורסים, חילוניים להכעיס, בזה לא נאמר כן, אבל חילוניים פשוטים שחינוכו אותם בבתי ספר חילוניים ורואים את ראשי הערים ושרי הממשלה שהרבה מהם אינם שומרים את התורה והמצוות, ומה יעשה הנער ולא יחטא, הדרך כיום היא לקרובם ככל האפשר, למושכם בעברות אהבה ולהחזירם בתשובה.

ויהי רצון שיתקיים בנו 'ומלאה הארץ דעה את ה' (ישעיה יא ט), ונוכה שכולם יחזרו בתשובה ונוכה לגאולה האמיתית והשלימה במהרה בימינו אמון ואמן.

*
שיעורו של הרב שליט"א נכתב ונערך ע"י הרב יצחק קורלנסקי. לתגובות: 8033050@gmail.com

חינוך

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ,
מחנך, מנהל ת"ת, ומרצה חינוכי

הנני מוכן

ראש גולת אריאל רבינו האימורי אמות' היה מאתגר את צאצאיו הצעירים בשאלות ידע תורניות, לעורר בקרבם אהבת תורה. פעם שאל "כמה זמן ארך מעמד הר סיני?" והיה מאלפם בינה עפ"י הנאמר בפרקי דר' אליעזר פרק נ"ט שמתן תורה נמשך שלש שעות. הרי שבנ"י נדרשו להתכונן

האלוקי' הדרוש לקיומו הגשמי והרוחני.

מאחר שהטבע והנס חד הם הרי שנס של שינוי סדרי עולם המתרחש לצדיק על ידי תפילתו אליבא דרבי פנחס פירושו בסה"כ, פתיחת צינורות השפע והחדרת מושגים חדשים לבריאה על ידי הקב"ה המתאוה לתפילת הצדיק פותחת השערים, כשיצחק ורבקה נפקדו פתחו הם את השער של פקידת עקרות ופעלו שכל מי שיתפלל מעמקי ליבו על ילדים אוי הקב"ה יעביר מיהנהגה של טבע' שזוהו הרצון היותר תמידי של מהווה כל ההוויות ל'הנהגה ניסית' שהייתה צריכה רק ידחיפה ראשונית' מפרי תפילת הצדיק'.

האדם באספקלריית מחשבת החסידות נוסח קוריץ הוא איננו אפי' בורג זעיר במערכת הבריאה, רחמנא ליצלן מהאי דעתא, כל כולו רק יציר כפיה של החכמה האלוקית האינסופית של מהווה כל הוויות יתברך, אשר תעודתו בעולמו ותכלית יצירתו וירידתו לעולם הריהי בכדי שיכניע את עורפו הקשה, יכיר בשפלותו, וידבק בכל ישותו באמת הנצחית, לפעמים גם על ידי סיגופים. אין כאן כל מקום לפשרות וויתורים, הלא האמת הפשוטה והברורה היא כזו, ומה לבן אנוש פחות וחול אישים חרפת אדם ובזוי עם כי ילחם בה.

פרסומו הרב של הצדיק לאחר פטירתו של הבעש"ט הוא לו לזרא, ירא הוא מפני ביטול זמנו היקר וחטא הגאווה, ככלל גורס שעל האדם לחסום את פיו מדבר שקר ולשונו מדיבור בטל, ובכלל להיות ממוקד-מטרה ולהימנע מכל דיבור מיותר אשר אינו חלק מהדרך המובילה אל התכלית, מתפלל הוא בלב נשבר אל אלוקיו שיסיר נא ממנו את אותם אבני נגף בדרכו הסלולה המובילה לנתיב האמת, כשנרמו מהשמים שלא זו הדרך ישכן בה אור הרי באותה מידת הפשטות העניינית וחסרת הגיננים בה ראה בפרסום מטרד, כשהבין שזוהו תפקידו נמנע הצדיק מלהתעטף באצטלת ענוה פסולה - או ענוה כשירה אבל בכ"ז ענוה לשם ענוה - ומתחיל לפתוח את שערי ביתו ובאותה פשטות טבעית האופיינית לעבד ה' באמת לקבל קהל לעצה וברכה.

אדרת של פשטות עוטפת אפוא את מעו התבונה שבקוריץ המתנהל תחת השראתו של האי חכימא דיהודאי שכחמתו כן פשטותו, פשטות פשטנית שאין למעלה הימנה, לא תמיד החכמה היא מעליותא, מייסד הבית מדרש מקנא קנאה עוה כמוות באותם יהודים פשוטים ונלבבים אשר התעוררו לתשובה בגין אותה הבטה של הקב"ה אשר גרמה לרעידת אדמה כבידה לנסר בכל איזור מגוריו ואילו הוא שחזה זאת מחמתו מראש נותר בשלוותו.

בניגוד לרבים מחבריו הצדיקים אשר דרך עבודתם בנויה על תחושת חסר פנימית בלתי פוסקת ושאיפות מפליגות על דרך דברי הגמרא ש'תלמידי חכמים אין להם מנוחה לו בעולם הזה ולא בעולם הבא', הרי שמיני היום בו נתקרב רבנו לחסידות על אף שבודאי המשיך לילך מחיל אל חיל ולהעפיל למדרגות רמות ונשגבות שצדיקי עולם נתקנאו בהם, נתברך רבנו בשלוה נצחית שקשה להסבירה, שלוה של צדיק הרואה את חולשות האנוש והשפלות האנושית במבט ריאלי מפוכח מאין כמוהו ועם זאת מפויס, יודע הוא בבירור שגם מעשיו הטובים לא יצדקו לפניו יתברך בדין, ובד בבד הדבר אינו מביאו לעצבות, ואדרבה שדומה שהבהירות גופא מביאתו אל השמחה.

האמת הקוריצית היא איננה אמת חריפה וצורבת בדווקא המבקשת לילך בגדולות ונפלאות ולשרוף את כל העולם במוצא פיה כדוגמת קוצק, אך הריהי בפירוש אמת נוקבת אשר אינה מעניקה כל מקום לטייחנות, ובאותה מידת אמת פשטנית וחכמנית היודעת לתת לכל דבר ועניין את משקלו הנכון והראוי לו בלא חסר ולא יתר והשוטמת בתכלית ברוגע אופייני כל שמץ גוזמאות והפלגות, יודע הצדיק אפוא לתהות על קנקנם המדויק וכוח קליטתם של המסתופפים בצילו ולהתנהג עם כל אחד ממש לפי כליו ודרגתו.

יהודים פשוטים כי יבואו לצדיק יקבל הוא אותם בסבר פנים רחימאי וינסה ללמדם לשמור אם לא על האמת לאמתיה בדקות אוי למצער לשמור לפחות על האמת בתפיסה הפשוטה ולא להיכשל חלילה בדבר שקר, לדעתו של הצדיק, לו כל בני העולם היו נזהרים משקר שהוא מהעבירות שהאדם דש בעקביו הרי שמלך המשיח שהוא שלוחו הנאמן של הקב"ה אשר חותמו אמת היה בא זה מכבר, ולעומת זאת כשבחיר תלמידיו רבי רפאל מבראשד בא אליו לראשונה כמבקש ה' מופלג הרי שבראותו לפניו כלי מחזיק ברכה שעדין לגדולות, דאג במתכוון לברר בחריפות באשר לאמיתות כוונותיו עד שרבי רפאל נפל מתעלף, ואז נעשה כלי מוכשר להיות בן ביתו וממשיך דרכו.

האמת שינק רבי פנחס ממורו הבעש"ט הביאה אותו לשנות את אורח תפילתו, אם פעם הייתה זו תפילה סוערת שכאמור כמעט ששיברה את שינוי הרי שכעת הריהי תפילה פנימית בקול דממה דקה שזו כידוע למבינים במרבית המקרים תפילה גבוהה יותר מתפילה סוערת, תפילתם של ת"ח שבבחינת שבת שיש בה מהעונג העליון ובחינת 'מנוחה', כדרכה של האמת הקוריצית שהיא אמת מתונה ולפי העת והשעה, אוי לפעמים התפילה היא על עניינים גבוהים מעל גבוהים כמו גלות השכינה וכדומה, ולעיתים נצפה הצדיק כשהוא מתפלל בפשטות: 'שהמשרת היעילה לא תעזוב את ביתו...'

על אף שתפילותיו של רבנו נשאו ארשת פשטנית ותמימה למראה, הרי שמי שניחון בעיניים מעמיקות ראות יכול היה לראות בבירור שתחת מעטה הפשטות מסתתרת לה לבת הר געש שעשנו מיתמר עד לב השמים, היה זה אחד הצדיקים שהיה בראשית דרכו בחסידות אשר בא לבקרו וכל ימיו היה מפליא פלאות את ה'הכול יודוך' של רבנו שנאמר אמנם בלא כל קולות וברקים, אך ניתן היה לראות בעיני-נשמה של צדיק הראוי לקלוט נימין דקים וסמויים מין העין שכאלו, כי הבריאה כולה הצטרפה אפוא לדברי ההודאה.

כחלק מהפרשנות המתונה והבלתי קיצונית למונח אמת, הרי אם בבית קוצק למשל בביקושם העו והבלתי מתפשר אחר נקודת האמת שקעו יומם ולילה בהכנה למצווה ומחשבות נשגבות בלא לדעת בין יום ללילה, הרי שבקוריץ אין משנים את העיתים ומחליפים את הזמנים ואוהבים יותר את דרך העמל והיגיעה המושתתת על יסודות איתנים מאשר לשקוע במחשבות, שכן מהקרקע לא נופלים, והקרקע והאמת הישרה והיסודית הם הם האמת.

עם זאת כחלק ממידת האמת השלוה רבנו מציג את שני הדרכים וטוען, שאמנם עיקר דרכינו בדרך האחת, ברם צריך שיהיה הכל במידה במשקל ובמסורה, ואם האדם תוקע את עצמו

בחוק לתקן את מידת הגאווה או מתחפר יתר על המידה בשורשי יצרו ותאוותיו גם זה אינו מין המידה ואז צריך לפעול באופן יוצא מין הכלל ב'סור מרע' על ידי 'עשה טוב', וזאת רק כשידע האדם שהוא אינו אחוז במדרגה אזי יש לדרך חריגה זו ערך כלשהו.

סיפור / מארכיונו של הרב חנוך חיים ויינשטוק

ראש השודדים התגייר וחזר בתשובה

המגיד הגדול מקאזניץ הרה"ק רבי ישראל הופשטיץ זיע"א נולד בעירה הפולנית הקטנה אופאטו בשנת תקמ"ז ונסתלק לבית עולמו בשנת תרט"ז. אביו ר' שבתיה היה כורך ספרים עני וירא שמים. במשך שנים רבות לא זכו לפרי בטן, עד שקיבלו ברכה מהבעל שם טוב הקדוש זיע"א ונולד רבי ישראל. כבר מצעירותו הצטיין רבי ישראל בכשרונות בלתי רגילים, ובהתמדה רבה בלימודים, הוא היה תלמידו של המגיד הקדוש ממעוריטש זיע"א. מאוחר יותר קיבל על עצמו את תפקיד המגיד בעיר קאזניץ, והתפרסם בכל העולם כצדיק וקדוש, ובעל מופת.

פעם אחת היה זה במוצאי שבת קודש, אחרי תפילת ערבית יצאו מאות המתפללים לחצר האחורית של בית הכנסת, יחד עם רבם, כדי לקדש את הלבנה תחת כיפת השמים, עננים כבדים שטו במרומים וכיסו מרבית הזמן את הלבנה, עיני הצדיק היו מופנות אל השמים, ומבטו כאילו חדר אל מעבר לעננים, ואחרי זמן לא רב התפורו להם העננים והלבנה יצאה והתגלתה במלוא הודיה והדרה, והמתפללים הרבים החלו לומר בדביקות את הפסוקים המוכרים שאומרים ב'קידוש לבנה'. הם היו כל כך שקועים בתפילה עד שלא השגיחו בסכנה הפתאומית שארבה להם, כנפייה של שודדים שהסתובבה ביערות הסמוכים, חדרה אותו ערב לעיר קאזניץ, כדי להתנפל על אנשים ולקחת את כספם ואת רכושם, כאשר שמעו השודדים את רעש התפילה ליד בית הכנסת, החלו לנוע באותו כיון כדי להתנפל על האנשים שהתכנסו שם, ולשדוד את כספם, הם לא ידעו כי ליהודי היוצא במוצאי שבת מבית הכנסת, אין בכיסו אפילו פרוטה אחת.

כאשר התקרבו השודדים למקום נמלטו היהודים על נפשם, וחצר בית הכנסת התרוקנה בין רגע, ונשאר במקום רק המגיד הקשיש שעמד על מקומו בעינים עצומות, כשהוא אומר את פסוקי קידוש הלבנה בדבקות עצומה, הוא היה כל כך מופשט מהגשמיות באותה שעה, שכל לא ראה ולא שם לב למתרחש מסביב.

ראש השודדים שהיה איכר מגודל, מגושם וחזק מאד, ניגש אל הצדיק בריצה, כשפיו מלא קללות נמרצות, הוא הרים את ידו כדי לכבד את הצדיק במכה הגונה, אולם המגיד הקדוש לא הבחין בו כל, הוא עמד בעינים עצומות ורק שפתיו רחשו תפילה, כאשר הוא חוזר שלוש פעמים על הפסוק הידוע אותו אומרים בקידוש לבנה בשני כיונים הלוך וחוזר, 'תיפול עליהם אימתה ופחד בגדול וזרוך ידמו כאבן' הוא חזר על הפסוק לאט לאט שלוש פעמים, כמי שסופר פנינים.

דבר זה הרגין את השודד עוד יותר, הוא המשיך לקל את הזייד - היהודון, ועמד להתנפל עליו בחמת זעם, אולם אז קרה משהו בלתי צפוי, הוא קיבל לפתע שיתוק ונשאר על עמדו בפה פעור, וידו שעמדה להכות את הצדיק נשארה מורמת למעלה כתלוייה באויר. חבריו השודדים

ראו את המתרחש, ואף הם נעמדו מבולבלים ומתוסכלים כשאינם מסוגלים לזוז ממקומם, כאילו תרדמה עמוקה נפלה עליהם. בינתים סים הצדיק את התפילה והלך לביתו, רק עכשיו אחרי שהצדיק כבר לא היה במקום, התעוררו השודדים מהשוק בו היו נתונים, הם רצו אל מנהיגם וקראו לו לברוח מן המקום, ונבעתו לראות כי הלה אינו מסוגל להניע איבר, ואין באפשרותו לזוז מן המקום, הוא עמד שם משותק כולו, מכף רגל ועד ראש, פיו פעור ועינו בוהות. נכחו השודדים שהיו אנשים פרימיטיביים ולא ידעו את נפשם, הם החלו להצטלב ולהתרצץ מסביב כשהם לא יודעים מה לעשות. פתאום נזכר אחד מהם במה שמע פעם ואמר: אתם יודעים מה קרה כאן? זה היה הרב הזקן ששיתק את המנהיג שלנו, הרי זה הרב המפורסם של קאזניץ שהוא אדם קדוש, אנשים אומרים שיש לו כוחות פלא נעלים, והוא כבר הראה מופתים רבים, הראש והמנהיג שלנו עשה שטות כאשר הרים ידו על היהודי הקדוש הזה. "ומה עושים עכשיו?" שאלו חבריו את השוד שאמר את הדברים הלו. "בואו ניקח את המנהיג שלנו אל הצדיק ונבקש ממנו סליחה ומחילה" אמר השוד.

אמרו ועשו, הביאו את מנהיגם המשותק אל הצדיק, והעמידוהו לפניו כפי שהוא, משותק ולא מסוגל לדבר או להניע אבר. שאל אותם המגיד מה אתם רוצים? והם ספרו ואמרו לו: "רב קדוש, אנחנו, כלומר הפרנסה שלנו היא בידה ושוד, ומאחר שקשה לחיות משוד רק מהיער, חשבנו להיכנס הערב לעיר, ראינו הרבה יהודים ליד בית הכנסת עומדים ומתנועעים, וחשבנו לאסוף מהם קצת כסף, אולם הם ברחו על נפשם, ורק הרב הקדוש נשאר עומד על מקומו, והנה המנהיג שלנו עשה שטות והרים את ידו על הרב הקדוש, ונשאר משותק כמו שהוא ניצב עתה לפניך, אנחנו מבקשים את סליחת הרב הקדוש ואנחנו נשבעים בשם המנהיג שלנו ששוב לא נעשה דבר כזה, ואנחנו מבקשים שהרב הקדוש ימחל לו וישחרר אותו מהתרדמה העמוקה שנפלה עליו.

התפלא המגיד מקאזניץ פליאה גדולה ואמר: לא שמתי לב כל שמישהו העליב אותי, אולם אם הדבר הוא כך כפי שאתם אומרים, אני מוכן לסלוח למנהיג שלכם בתנאי אחד, אם הוא יבטיח לי שלעולם לא ירים יד על יהודי, והוא חבורתו שוב לא יעשו עול לשום יהודי בעולם. אנחנו מוכנים להבטיח, אולם הראש שלנו אינו מסוגל להוציא מלה מפיו, אמרו השודדים, ניגש הצדיק אל ראש השודדים, הביט הישר לתוך עיניו ואמר לו בקול תקיף "אתה מבטיח שלעולם לא תעשה ליהודי שום רעה?" "אני מבטיח, אני נשבע" גמגם ראש השודדים שהמלים יצאו מפיו מקוטעות, מיד כשאמר זאת, חזרה אליו לשונו והוא החל להתנצל ולבקש סליחה עם דמעות בעיניו.

הצדיק אמר לשודדים שמכאן ואילך עליהם להפסיק לעסוק בשוד וביזה, ועליהם לחפש פרנסות אחרות, הוא השביע את ראש השודדים ואמר לו כי הוא מוחל לו אולם רק שהוא וחבריו יעמדו בהבטחתם. כאשר סים הצדיק את דבריו הרגיש השודדים שכוחותיו חוזרים אליו והוא מסוגל להניע את ידיו ורגליו. כנופית השודדים הלכה לה, ושוב לא שמעו עליה בעיר. כעבור זמן רב חזר ראש השודדים בחשאי ובא לביתו של המגיד מקאזניץ, הוא סיפר לרבי כי מאז אותו מקרה הוא אינו מוצא מנוחה לנפשו, המצפון מציק לו ומייסר אותו על מה שעשה קודם, ורגש

עמוק של חרטה מקנן בלבו. הוא אמר לצדיק כי הוא רוצה לחזור בתשובה שלמה, ורצונו להיות יהודי.

המגיד מקאזניץ ניסה להניא את האיש מכוונתו, אולם כאשר ראה שכונתו רצינית, הוא הדריך אותו כיצד ובאיזה אופן הוא יכול להתגיר ולהיות יהודי. ואכן ראש השודדים לשעבר נהיה לגר צדק, ומכאן ואילך הוא השתדל לעשות טובות ולעזור ליהודים כל שרק יכל. את שנות חיו האחרונות הוא עשה בית המדרש של העיר קאזניץ, מקום שם הוא התפל בדבקות ואמר תהלים יומם ולילה.

ללא חת – פרקי גבורה יהודית ממסכת חיינו של הגר"פ שרייבר זצ"ל / הרב חנוך חיים ויינשטוק

פרק כ' - נתיב היסורים הטהרניים - שלוש שנים הסתדרתם בלי סוכה, גם הפעם תוכלו לחיות בלא זה! [פרק חמישי מסדרת 'סערת ילדי טהראן' - הפרשה הנוראה של ההעברה לשמד של ילדי טהראן]

נקודה פלאית: אחד הפלאים הגדולים שאי אפשר שלא לעמוד בזה בעת העלאת הפרשה הסוערת מחביון הטמיון, הכוח המיוחד בו חוננו ילדי המחנה, לדרוש את שלהם בלי לאות מחד, והתמימות המדהימה שהתגלתה בהם מאידך. תוך תקופה קצרה נכחו הנערים פעם אחר פעם, כי מולם חבר רשעים חצופים שאין להם מטרה אחרת בעולם רק לזכא את רוחם עד עפר, הם לא באו לקראתם אפילו בפרט אחד אלא עשו את ההיפך ולמרות הכל עוד לא נסדקה רוחם ותמימותם, עדיין מפעם בהם שבריר של אמון באותם ברנשים עוכרי ישראל כי ימלאו את בקשתם, פעם אחר פעם נוכחים הם כי אין גבול לרשעות ולטמטום והם בשלהם, באים מתחננים מפצירים וסבורים כי עתה יש סיכוי כל שהו כי בקשתם תתמלא. זה כוח התמימות הטהורה של ילדי ישראל.

זה מול זה, תמימות טהורה ועמידה איתנה על קדשי ישראל של נערים טהורים בטרם חוללו, כשמום "כוח הסטרא אחרא" שכופה את רצונה באטימות אכזרית, תופעה שלא מוכרת לנו שמכירים רק תינוקות שנשבו בכבלי התאוה אבל אינם מכירים את האפיקורסים המרשעים שמכירים את בוראם ומורדים בו רח"ל.

חג סוכות הגיע, והילדים מתחננים לפני הצוות שיעזרו להם להקים סוכה כשרה במחנה, ולהביא להם ארבעה מינים כשרים. רצונם העז, לקיים את המצווה הזאת בשלמות. המקום בו שהו לא היה נידח, במעט רצון טוב ניתן היה להשיג זאת בנקל. וגם הפעם לא וויתרו הילדים על זכותם להתפלל בבית הכנסת.

אבל המדריכים נהנו לסרב להם, עונג רב חשו כשראו את תחושת הכאב והתסכול ששררה על פני הנערים, וכשחיוץ ציני נסוך על פניהם ענו לילדים: "שלוש שנים הסתדרתם בלי מינים ולא מתתם, לא נורא אם גם השנה תסתדרו בלי זה. עליכם להפנים עובדה פשוטה, בארץ ישראל אין מקום לקיום מצוות גלותיות. אנחנו עם חדש, עם מושגים אחרים ממה שחונכתם, עליכם להפנים שאתם אמורים לנטוש את כל העבר, ולהתחיל בחיים שונים נטולי כל עול".

המסרים היו ברורים בלי כל טשטוש: אתם עומדים לעבור חינוך מחדש! אין עבר [ההווה

משוטטש] יש רק עתיד [מפוקפק].

אבל הילדים היו איתנים מאד, הם לא נכנעו, למרות שפעם אחר פעם חזו איך בקשותיהם נדחות, הם עטו שריון עבה לגופם, ועמדו על שלהם בעקשנות רבה.

חוגגים את "שמחת תורה" עם בשר פיגולים רח"ל.

בשמחת תורה, במקום לערוך להם שמחה יהודית כפי מנהגי אבותיהם, ארגנו להם "שמחת פריקת התורה" הם ערכו לילדים נשף תועבה, בו חילקו להם ביד רחבה, לחם מרוח בחמאה ומלופת בבשר חזיר רח"ל.

כאן נהגו ברוחב לב בלי קימוצים.

הילדים התחלחו לגלות שאין גבול לשנאה ולטמטום, אותו מבקשים להלעיט אותם. הם לא נגעו באותם פיגולים, מעדיפים לרעוב, ובלבד שלא להכניס בשר תועבה לפיהם.

אבל איך מונעים את עיניהם מראות ברע? המדריכים לא הסתפקו בכפיה זו, הם ערכו להם הצגה תוך חילול יום טוב, המצגת נארגה עם תכנים מלאי רוע ושטניות. השחקנים הציגו בפניהם את שריפת בית המקדש, ברקע הביאו את היהודים של פעם יושבים ומתאבלים על חורבנו [כביכול אף הם מתאבלים על החורבן אבל הזמן המתאים לזה הוא רק בעת שמחת תורה] אך אז מגיע העוקץ, כשהחלוצים מגיעים וגוערים באבלים: לא בתפילה ובטקסי אבל, כי אם בלבנים, יבנה בית ישראל. עפ"ל.

מחוזה זה בא לבטא לילדים שהתכנים והטקסים משתנים עם הזמן. כעת אין יותר מקום לרגשות האבלות. זו הייתה התרסה כלפי שמיא, אל תקבעו לנו "חגי אבלות" בשביל לזכות לגאולה, זה היה המוטו שלהם, שביטא בחדות... מרידה בקב"ה בכל דרך שהיא.

מסירות נפש על הכשרות!

לאחר שכל המועדים חוללו על ידי שליחי הסוכנות היהודית תוך שהם כופים הנהגה מחפירה זו על הילדים האומללים, ברור היה לילדי המחנה כי מעתה ממתינה להם מערכה כבידה על משמר היהדות, הם יצטרכו לנהל מאבק קשה על כל צעד ושעל עם המדריכים.

המאבק הראשי והמתמיד, היה על כשרות המטבח.

צוות ההנהלה נמנע להכשיר את המטבח, לא מפני שזה היה כרוך בקשיים תקציביים או לוגיסטיים, אופרטיביים לא הייתה להם כל בעיה לסדר מטבח כשר למהדרין מן המהדרין, בין הפליטים נמצאו אנשי הלכה שיכולים היו להכשיר את המטבח, תקציבית גם לא הייתה להם כל בעיה, אם רוצים היו לחסוך בכספים, לא היה עליהם להתאמץ, מלכתחילה התכוונה ממשלת פולין לסדר מטבח יהודי כשר עבור הפליטים היהודים, כשפנתה הסוכנות לממשלת פולין להעביר לאחירותה הבלעדית כוונתה הייתה לנטרל את הממשלה הפולנית מהתערבות [ימוחל טובות] הממשלה הפולנית מוכנה הייתה לתקצב את אחזקת המטבח בכשרות מטעמים הומניטאריים גרידא בלי כל הפקת רווחים, אך אנשי הסוכנות סירבו ליטול מהם אפילו זלוטי אחד (מטבע פולנית הקטנה ביותר). "אנו מסתדרים היטב" הבהירו בנימוס.

פחד איום אחז בהם מהמחשבה שלממשלה הפולנית תהיה מעורבות כל שהיא בניהול, הם חלילה יפריעו להם במלאכת ההעברה על הדת, לא תודה אין לנו צורך בעזרתם, אין דבר יותר

מעולה מלטמטם את לב הילדים במאכלות אסורות או אז תעשה מלאכתנו קלה ביותר. אנשיהם מודעים היו לכוח "שמטום הלב" שמשפיע לרעה על הנפש, ואין דבר שמטמטם יותר ממאכלות אסורות שלוקחות את כל הטוהר, ואפילו אם רח"ל אוכלים זאת באונס.

זה מה שהביא אותם לעשות הכל כדי שהילדים יאכלו מאכלים אסורים, כי על ידי זה יהיה הניצחון מובטח בשלמות. ועל זה קידשו את עיקר מאבקם על נפש הנוער.

הילדים עברו כעת תהליך קשה מנשוא. שלוש שנים של חסר אבות המזון נתנו בהם את אותותם, גופם נחלש מאד וכל הרעבה נוספת סיכנה את חייהם.

אם ניתן לקרוא לילד בשמו, נגדיר זאת "התאבדות עד מוות" במלחמה הקשה הזו יקריבו כמה ילדים כדי להשיג את המטרה

ולמרות הכל, הילדים מוכנים היו אף עתה להתקיים מעשבים וקליפות תפוחי אדמה חצי רקובים, כפי שנהגו בעת נדודיהם. לא מעט אסונות חוו בעת שאכלו פטריות מורעלות שלא זוהו על ידם, ולמרות הכל המשיכו לזון מעשבים ופירות יער, כל זה בגלל שרצו להימנע ממאכלים לא כשרים. הם לא הורו לעצמם קולות, בגין הימצאותם במצב אונס גמור. החינוך הטוהר שקיבלו מבית אבא, השריש בהם התנגדות מוחלטת לכל פשרה.

כל ההסברים שהביאו למדריכים, כולל ההצהרות על מאבק נחוש למען השגת מזון כשר, לא עשה כל רושם על אותם מומרים להכעיס, הם בוז לאותם גיבורי חייל, והחליטו להעבירם על דעתם ועל דת קונם, בכל דרך שהיא.

אנשי השמאל (וגם חלק מהימין) צווחים ככרוכיה בכל עת על כפייה דתית מדומה אותה רוצים להשליט אנשי הממסד הדתי, כל אימת שאיזה נציג דתי מעלה איזו שהיא משאלה פעוטה בבית המחוקקים, אך הם כופים בדרכים לא דמוקרטיות חיים אנטי-דתיים, אפילו אם ימותו חלילה על ידי זה מספר נערים מרעב.

אך הילדים גמרו אומר, לא לאכול שום דבר מבושל או מסופק בכשרות. הם פנו בדרישה למנהל האכזר רודניצקי שיגדיל להם את מכסת הלחם, או יתן להם מיני מאכלים שאין עליהם ספק בכשרות, תמורת בשר החזיר והנבילות שנמנעים לאכלם.

אבל אותו רשע הקשיח את לבו ואמר להם: אין לי כסף עבור רכישת לחמים נוספים. את הבשר אני מקבל כמעט חינם, אבל הלחם עולה לי הון, ולכן אין אפשרות לנהל בזה "מסחר" עליהם להבין, ויתור על הבשר הטורף כיתור על האוכל בכלל.

הילדים הבינו את חומרת המצב.. אבל לא נכנעו.

אין תקציב לאוכל... רק למשתאות פריצות!

לא היה גבול לצביעות האיזומה של אנשי הסוכנות, למרות שכל הזמן מיררו ב"דמעות תנין" כי קופתם ריקה לחלוטין וממש נאלצים לחיות על נדבות עלובות שזורקים להם יהודי פרס, כל זה היה למראית עין, בו זמנית השתמשו אותם רשעים בכספים שהקציבה הסוכנות ליתומים לצרכיהם הפרטיים, אחד ההוצאות המיותרות היה בעת שראש המדריכים לוינגר ערך "נשף גדול" לכבוד יום הולדתו.

באותם ימים של המחנות כאשר כל העולם חי בתנאים קשים בשל המלחמה העולמית, הכלל

מתנור חי לו בצניעות מירבית, בשל הקושי התקציבי, וודאי שלא יערכו להם חגיגות פאר כאשר המשרפות עובדות במלוא העוצמה, אך בסוכנות היהודית יש כסף רב לכל מיני מזבזבים, על דברים של מה בכך נערכות להן משתאות ברמה שלא הייתה מביישת את הפריצים בימי הביניים, ניתן מושג קטן איזה סכום כסף בחבו רק על שתיית יין במסיבת יום הולדת זניחה, הוצאת היינות לבדה הסתכמה ב-500 טומנים [סכום עתק במונחים של אז, ב-300 טומנים יכלה משפחה שלימה להתכלכל חודשית].

באותו נשף הוללות השתכרו המדריכים לחלוטין, לאחר שתמו המשתאות יצאו הלומי יין והתפרצו ברחובות כמו שיכורי הגויים השפלים, לא די היה במחזה המביש הזה כאשר שליחי העם הנבחר מתנהגים כגרוזים באומות רח"ל, הם גם היו סכנה להולכי הרגל שהסתובבו באותה שעה ברחוב, כאשר הוציאו את כל האנרגיה השלילית שהצטברה בהם על עוברים ושבים שהוכו עד זוב דם, הם זרקו חפצים קשיחים על חלונות ראווה וניפצו אותם כברברים מטורפים. למקום החזקו כוחות כבדים של אנשי הביטחון, הם הפעילו כוח רב כדי לשכך את המהומות, ולא עוד, היה עליהם לאסור חלק מהם בבתי הסוהר כפושעים מועדים, רק לאחר השתדלות רבה שוחררו אותם פרחחים שאמורים היו לייצג את העם היהודי בגאון. העיתונות המקומית ראתה בעניין רב סיפור שכזה, גם באותם שנים לא חסרו כתבים שנהנים מכל שערורייה, צרפו לזה שנאת ישראל טבעית ששמחה לחגוג על כל מעידה של העם הנבחר, מה יכול להיות חומר יותר עסיסי מאשר בני העם הנבחר נוהגים כעדר פראים מהעולם השלישי? היא הבליטה את ההתנהגות הנלחה של אותם ברברים שאמורים לשמש כמחנכים גדולים אבל בחייהם האישיים נוהגים הם כחיות טרף, וכדי ביזיון וקצף.

(הקהילה היהודית שחייתה בכל הזמנים בצורה מסודרת ושלווה לא סבלה מעימותים עם התושבים המקומיים, אך עתה היו לה ביזיונות רבים מאד מהתנהגות נלחה זו, היה על מנהיגיה להצטדק רבות על כך).

לא הייתה זו מעידה חד פעמית, כל מאורע פעוט הייתה סיבה למסיבה, הם אהבו את החיים המתוקים בכל צורה שהיא, כך מידי תקופה קצרה נערכו להם משתאות של מזבזבים ואיש לא נדרש על כך לתת דין וחשבון. את הכספים הרבים למשתאות גייסו מהקהילה היהודית המקומית שתרגמה בלב רחב עבור הילדים המסכנים כדי שיוכלו להשתקם בעתיד

(רק ביום כיפור לבד עשו התרומה רצינית ביותר עבורם, במתק שפתיים הצליחו להוציא מעשירי הקהילה המקומית כששים אלף טומנים, עתה חלק מכובד מזה הלך בשביל משתאות הוללות שלא היה להם שום צידוק).

כך ירדו להם לטמיון אלפי טומנים שהיו אמורים לשמש את היתומים, המעשים לא נעשו בחשיכה, כמעט כל אנשי הצוות ידעו על כך ואין פוצה פה ומצפץ, הם לא פחדו מחקירה שתיערך בעתיד, רחוקים היו אותה שעה מהעין הציבורית שלא ידעה באותם ימים על פרשיות שחיתות אלו ולא היה מי שיתבע חקירה, לאן נעלמים הכספים הרבים.

ימותו כמה מרעב, והאחרים ילמדו מכך לקח!

זה מול זה, לעצמם פרגנו חיי תענוגות אבל לילדים המסכנים לא פרגנו כמעט כלום (חוץ

מבשר פיגולים) הילדים הורעבו באכזריות רבה כמעט שלא היה להם מה לאכול, כבר לא היה הבדל בין הימים בהם הסתובבו עת ברחו מפני אויביהם, במידה מסוימת היה המצב יותר גרוע, כי בגלות מצאו פטריות מזינות או פירות יער שהזינו אותם, אבל כאן במחנה טהראן לא הייתה להם אפשרות לנוע בצורה חופשית למדי מחוץ למחנה לתור אחר מזון תחליפי, כתוצאה מהתנהגות אכזרית זו, הגיעו לא מעט ילדים לחוסר תזונה מוחלט, הילדים החלו לגלות אותות כפן, חלקם הורעבו כמעט עד מוות, התעלפויות היו תופעות רגילות, במקרים קיצוניים אף נגרמו לילדים קטנים התקפי לב (תוצאה ישירה מתשישות הלב).

סיפור מצמרר מאותה תקופה.

אחד הנערים איבד את הכרתו והגיע כמעט עד לשערי מוות, הפעם התערבו כבר עובדים מקומיים [שלא היו מצוות המחנה] אחד מהם רץ להביא רופא מקומי למקום, כשראה את הילד נדהם כולו, היתכן שבמחנה מסודר יגיע ילד למצב של אחוז כפון? ההזנחה הייתה כל כך זועקת וכאדם אחראי ואנושי מאד לא יכל היה לעבור על תופעה כזו לסדר היום, הוא הגיע אל מנהל המחנה האכזר עו"ד רודניצקי והרעים עליו בקול: היתכן בתוך מחנה מסודר תתרחש כזו סיטואציה בו יגיע ילד עד שערי מוות מרעב?!

ברם אותו אכזר לא נבהל, הוא לא הכחיש את העובדה הפשוטה שישנם ילדים שאינם אוכלים מזון, אבל הסיבה לכך כי הם נרתעים מלאכול את האוכל שהוכן להם, ועל אותו ילד הבהיר: אם ירצה לאכול את האוכל שלנו יהיה לו מזון בשפע, אבל הוא סרבן אוכל סדרתי מפונק שמבקש אוכל שאין לנו ולכן הוא הגיע למצב חמור זה, אך כל זה לא באשמתי.

"ומה יקרה אם תבינו לאותם ילדים אוכל שמתאים להם?" שאל הרופא התמים את הייבסקי האכזר.

"חחח נראה לך שאנחנו בית מלון שמתאים את עצמו למתארחים בו? ובכן כאן יש מטבח אחד אחיד לכולם, הוא מותאם לצרכי הכלל ואי אפשר לתת לכל מפונק את משאלותיו?" משנה חדה וברורה, כמנהג הקומוניסטים האדוקים.

"אולי אפשר לדעת איזה תפריט מיוחד דורש אותו ילד שמוכן בשביל זה לרעוב עד מוות?" שאל הרופא האכפתי שהחל להבין כי יש כאן משהו שזועק עד לשמים.

הפעם השיל עו"ד רודניצקי את השרוולים, הוא הודיע לו כי הנער ביקש אוכל כשר ואת זה הוא לא יכול להרשות, הוא לא יכול להפוך את המטבח לכשר, זוהי מערכת שלימה ואי אפשר להשתגע בשביל למלא דרישות של נער זה או אחר.

"האם הוא בודד בדרישותיו, או שיש עוד דורשים רבים?" המשיך הרופא לברר את הנושא הבעייתי לעומק.

"ובכן, בוא נאמר שיש עוד רבים כמוהו שאכן מתעקשים על אוכל כשר בלבד, אבל לנו אין מגמה להתפשר על כך, הקמנו מטבח אחיד לכולם, לא נכנע לכל מי שאינו מבין זאת, מי שאינו מבין ישלם על כך את המחיר" הגיב האכזר באדישות רבה, כאילו עוסקים כאן רק בניסיונות בבעלי חיים מהלכי על ארבע.

"האם אינך מודע שהמחיר יהיה שנער כזה ימות מרעב, יתכן מאד שלא רק הוא אלא עוד רבים נוספים?" הקשה אותו שאינו בן ברית.

ברם עו"ד רודניצקי (שידע שהוא מגובה מלמעלה) לא התבייש לומר את האמת הפשוטה בפניו. "אדרבה ואדרבה, מוטב שימות אותו הנער ועוד כמה עמו, זה ישמש תזכורת חזקה ליתר הנערים, כי כל מי שיתחכם עם המדריכים יגיע לאותו מצב".

המחשה ברורה שתבהיר אחת ולתמיד, כי הברירה לחיות תהיה: ציות מוחלט להוראות המדריכים... בחירה בחיים.

בחירה לא שקולה!

כיון שצמד הרשעים רודניצקי לוינגר ניהלו מאבק עקבי חסר רחמים וחייבו את כל המדריכים לעמוד על הכללים הנוקשים בלי להתפשר, ידעו הילדים משבר קשה. לא כל הנערים היו עשויים מפלדה חסינה ביותר, הם גם היו ילדים רכים ולא ידעו לנהל מאבק איתנים אחיד ברשעים שכאלו. היו ביניהם אמנם חזקים ביותר שעדיין לא נשברו, אבל לעומתם היו כאלו שהחוסן הרוחני אותו קיבלו מביתם לא עמד בוח, הם החלו לחשוב על ויתורים כאלו ואחרים, היו שידעו לצטט הלכות שבמקרים כאלו יש להקל מפני פיקוח נפש.

אין לאיש מאתנו את היכולת לדון אותם נערים לכף חובה, כי מאבק זה שונה היה מיתר המאבקים שחוו עד עתה. גם אלו שנכונים היו לרעוב ולא להתפטם חלילה במאכלות אסורות, לא יכלו לעמוד במאבק האכזר שנכפה עליהם. היה זה מאבק עם בחירה "לא שקולה" אפם קלט כל העת ניחוחות בשר ונוידי של טריפות שהביאו לבלוטות הרוק להתעורר בחיכם ועוררו בהם בולמוס רעב, כשאין להם תחליף מינימאלי שיוכל לאון את המצב נדבר זה יכול להביא למצב של בולמוס שמאכילים אותו אפילו מאכלות אסורות עד שיאורו עיניהם.

סוג ניסיון זה היה חדש עבורם וגם קשה שבעתיים. הם היו צריכים לעמוד בו ג' פעמים ביום, כשהרעב הוא בן לווייתם התמיד. ניתן להסתפק בשורשי עשבים וקליפות תפוחי אדמה, אם אין את הכוח המפתה שמנגד... ריחות התבשיל הטריפו והסיחו את דעתם. כי כשישראל יורדים רח"ל, יורדים הם עד לדיוטא התחתונה ביותר.

וכך החלה המפולת, בזה אחרי זה נשרו ילדים רכים מרשימת גיבורי החיל, לאחר שכשל כוח סבלם.

יתר הילדים שנשארו נאמנים לתורה, עמדו חשוקי שפתיים מול האחים הנכנעים, הם חשו את המלחמה מלפנים ומאחור. לא קל לעמוד במלחמה מתמדת כשאינו קו אחיד מגובש. כל ילד

שנשר תקע סכין בגבם של הנאמנים. אבל הם לא נכנעו, והפנימו בתודעתם, כי רצון הבורא, שיעמדו גם בניסיון קשה זה!

הם חיזקו את רוחם הנכבדה עם מחשבות עידוד ונחום, כי יש גבול לסיוט ועוד מעט יקיץ הקץ לסבלם הממושך. אבל פנים בלב נגס הספק בחוק, כי לא היה להם מושג כמה זמן יארך המאבק הקשה. כל יום שעבר בלא שינוי הגביר אצל הנאמנים את הייאוש הגדול, כל יום מכביד ומצטרף לשרשרת הימים שעברו, הוא חורט צלקות עמוקות יותר, הם נמצאו בידי שובים רעי לב בלי יכולת להזעיק עזרה מבחוץ.

בשעות אלו הדבר היחיד שהחזיקם היה השינון המתמיד בגודל השכר שיש לאותם אלו שמוסרים את נפשם על מצוות הבורא יתברך. ככל שהניסיון הוא גדול יותר, כך גם נחת הרוח שעושים לבורא יתברך גדול יותר, וכך אחוז בכוחות על אנש איש ברעהו, מתחזקים ביחד כי הקץ קרוב, ה' לא יזניחם, קרוב לדאי שיגיעו הדברים לידי אנשים שיש להם לב יהודי חם, הם יהפכו עולמות עבורם ויוציאום מהכלא החשוך.

כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי אם על... המלח!

כשראו מרשיעי הברית כי מתחילים הם לנצח במערכה, החלו להגביר את הלחצים על כל היתר. מנת לחמם הדלה קוצצה ככל שיכלו, היו ימים שלא נתנו להם אפילו מעט לחם וירקות. והגדילו להרע, כשמה שניתן היה... מלח בלבד.

(אם לא שראיתי זאת כתוב בספר "ילדי טהראן מאשימים" שנכתבו על ידי אדם אחראי כר' משה שיינפלד זצ"ל, אומר הייתי כי נסחף בזה, כי אין מצב כזה לחיות רק על מלח, אבל כנראה שעל מרשיעי הברית כאלו אין קושיות כי אצלם הכל מותר ושייך).

בנימין גונדטהייט (מילדי המחנה) סיפר לאחר שעלו לארץ ישראל למדריכה החרדית גב' וויין (ממחנה הקליטה חדרה) כי כשדרש במחנה טהראן אוכל כשר, הענישוהו ומנעו ממנו כל מאכל מלבד מלח, לא הייתה לו ברירה, גופו קרט, בצער רב החל לאכול את המאכלות האסורות מתוך שכנוע עצמי כי הוא נתון במצב של פיקוח נפש. הוא לא היה יחידי בעניין, רובם ככולם עברו את אותה מסכת תלאות.

כך פחתו והלכו מיום ליום דורשי המאכלים הכשרים. אברהם פרנקל [שהיה ממנהיגי המחנה וממנהלי החזית של אוכלי הכשר] עשה רשימה שמית של ילדים שעדיין עמדו בתוקף על הדישה לאכול רק אוכל כשר בלבד, הוא הגיע ללא יותר

מ-250 ילדים (מתוך למעלה מאלף שדרשו עד לאחרונה אוכל כשר בלבד).

ברם מיום ליום נשרו מרשימתו עוד ועוד ילדים שנכנעו ללחץ האימים, לסוף הצטמצמה רשימתו עד שהיו בה רק 14 שמות של ילדים גדולים (את הקטנים השמיט מהרשימה כנראה שעליהם לא היה שייך לדרוש זאת).

[הפליאה העצומה שמתעוררת בקרבי בעת שאני עוסק בפרשה עגומה זו, איך ילד פעוט כצבי שרייבר נ"י שהיה רק בן שנתיים וחצי שרד עם תנאי מזון שכאלו, ילד קטנטן שעוד לא הייתה לו דעה משלו וגופו נצרך לכל אבות המזון איך יתקיים? קשה להאמין שאכן ניזון רח"ל מטריפות, כי יש עדויות מצטברות שפנידה'לה אחיו הצדיק השיגח עליו מכל משמר שלא יגיעו אליו חלילה כל מיני מתיקה שיש עליהם ספק כל שהוא בדבר כשרותם, אם כך צריך לומר ואין לי כל ספק בדבר שגם בימים הקשים עומד היה על המשמר ועשה כל מאמץ שפיו של צבי אחיו הקטן לא יגעל חלילה במאכלות אסורות, כי לא רק על עצמו דאג אלא בעיקר על אחיו הקטן שחלילה חס לא יבוא אליו כל אוכל שאינו ראוי].

אין ספק, שחיילי הגסטאפו ימ"ש היו יכולים לקבל שיעור מאלף, איך מתעללים בחסרי ישע. גם אותם נבלים סיפקו מעט מזון לאסיריהם להחזיק את גופם בשיעור המצומצם ביותר, מעולם לא סופר על אספקת מלח בלבד לאסירים, איך התעלו אותם רשעים אף עליהם???

ההבדל ביניהם היה: נושא התכלית.

הגרמנים ימ"ש רצו אמנם להתעלל, אבל ידעו שצריכים לתת משהו לגוף שלא יקרוס, כדי להפיק ממנו את התועלת שצריכים. ואלו אותם רשעים רצו שהגוף יקרוס, כדי שיוכלו לנצח את הנשמה.

הפלא הגדול אם כן, לא על אותם אלף ומאה שקרסו לצערנו הרב, אלא על אותם מעט גיבורי חייל עקשנים שבראשם עמדו אותם קדושי עליון, הנער פינחס שרייבר בן האחת עשרה וחצי, אברהם פרנקל בן החמש עשרה ונחמן אלבוים בן השש עשרה והאחים לבית גליקסברג, צעירים רכים שבכל מקום עדיין אינם בשיא כוחם, ברם נערים אלו לא נרתעו מכל קושי, לא יום אחד ולא יומיים אלא ימים רבים [אין תיעוד מושלם כמה ימים נאלצו הצדיקים הללו לעמוד במשטר חירום זה ואיך בכל זאת הצליחו לשרוד בלי להתמוטט] הי"ד החזקה שתיחרט לדורות עולם.

לאספקלריא דרוש בדחיפות מתנדב בעל רצון טוב, לטיפול לשוני הגהה ועריכה (או אחד מביניהם), כרבע שעה בשבוע.

המעוניין (בעל היכרות מוקדמת או קורא חדש) נא לפנות בהקדם לכתובת 2248228@gmail.com

תודה רבה!